

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Östersunds tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2016-11-03 i mål nr M 307-15, se bilaga A

PARTER

Klagande
Kammarkollegiet

Motpart
Bångbro Kraft AB

Ombud: W.J.

SAKEN

Ansökan om lagligförklaring och tillstånd till bortledande av vatten till Gästrike Hammarby kraftverk m.m. i Gavelhytteån, Sandvikens kommun, Gävleborgs län

---

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

1. Mark- och miljööverdomstolen ändrar miljödomstolens dom endast på följande sätt.

Villkor 2 ska ha följande lydelse.

Sökanden ska anlägga en fiskväg/faunapassage som möjliggör fiskpassage förbi kraftverket. Fiskvägen ska anläggas i form av ett omlöp, i huvudsaklig överensstämmelse med vad som angetts i ansökningshandlingarna. Fiskvägens

Dok.Id 1413635

Postadress
Box 2290
103 17 Stockholm

Besöksadress
Birger Jarls Torg 16

Telefon
08-561 670 00
08-561 675 50

E-post: svea.avd6@dom.se
www.svea.se

Telefax
08-561 675 59

Expeditionstid
måndag – fredag
09:00–16:30

sträckning och närmare utformning ska bestämmas i samråd med tillsynsmyndigheten. Fiskvägen ska vara i drift senast vid arbetstidens utgång.

2. Mark- och miljööverdomstolen avslår Kammarkollegiets yrkande om ersättning för sina rättegångskostnader i Mark- och miljööverdomstolen.

BAKGRUND

Mark- och miljödomstolen har i den överklagade domen lagligförklarat Gästrike-Hammarby kraftverk med tillhörande anläggningsdelar. Vidare har tillstånd till vattenverksamhet meddelats omfattande rätt att bl.a. leda vatten genom turbinen, utföra renoveringsåtgärder, anlägga en fångdamm, dämna vatten till viss nivå och bygga en fiskväg i form av ett omlöp. Tillståndet har förenats med villkor som bl.a. innefattar en skyldighet att anlägga fiskväg.

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Kammarkollegiet har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska upphäva mark- och miljödomstolens dom, förutom rättegångskostnadsdelen, och bifalla Kammarkollegiets yrkande om att ansökan ska avslås.

Kammarkollegiet har vidare yrkat ersättning för rättegångskostnader i Mark- och miljööverdomstolen med 11 200 kr.

Bångbro Kraft AB (Bolaget) har bestritt ändring av mark- och miljödomstolens dom.

Bolaget har vidare bestritt Kammarkollegiets yrkande om rättegångskostnader.

UTVECKLING AV TALAN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Kammarkollegiet har anfört detsamma som i mark- och miljödomstolen med i huvudsak följande tillägg och förtydliganden:

Mark- och miljödomstolen har lagligförklarat anläggningen utan villkor om försiktighetsmått varför lagligförklaringen äventyrar uppnåendet av fastställd miljö kvalitetsnorm för vattenförekomsten.

Mark- och miljödomstolen har meddelat tillstånd till ansökt verksamhet som två ”separata” tillstånd. Ett tillstånd för fiskvägen och ett tillstånd för avledning, dämning etc. (kraftverksverksamhet). Tillståndet för kraftverksverksamheten har meddelats utan villkor om faunapassage för uppströmsvandring förbi anläggningen. Såsom domslutet är utformat kan Bolaget driva kraftverksverksamhet helt utan krav på försiktighetsmått avseende uppströmsvandring.

Lagligförklaring

Bestämmelsen om lagligförklaring i 18 § lagen (1998:811) om införande av miljöbalken (MP) ska enligt Kammarkollegiet tolkas så att lagligförklaring inte kan ske av olika anläggningsdelar separat utan att en eventuell lagligförklaring i så fall ska ske av hela anläggningen med tillämpning av samma bestämmelser oavsett när de olika anläggningsdelarna tillkommit. Kammarkollegiet har efterfrågat kompletteringar gällande vad av anläggningen som avses lagligförklaras men Bolaget har inte inkommit med några sådana kompletteringar. För att det ska vara möjligt att lagligförklara en anläggning krävs att det är visat att den är i lagenligt skick. Anläggningen, i nuvarande utförande, utgör ett vandringshinder. Både utifrån nu gällande och äldre bestämmelser är detta inte ett godtagbart utförande. Några uppgifter om att de olika verksamheter som enligt ansökan bedrivits på platsen har prövats mot allmänna intressen går inte att utläsa av ansökan. I 1734 års lag och efterkommande regleringar av dammars skadeverkningar har lagstiftaren utgått från att dammar ska konstrueras så att de inte utgör vandringshinder, om inte särskilt undantag gäller. Något tillstånd till nu aktuell anläggning och verksamhet finns inte sedan tidigare. Därmed har inte heller något undantag från kravet på faunapassage meddelats. Enligt Kammarkollegiet finns inte heller skäl för sådant undantag. Om anläggningen ska kunna lagligförklaras krävs att lagligförklaringen, för att uppfylla kraven även i äldre bestämmelser, förenas med villkor om försiktighetsmått som säkerställer att anläggningen inte äventyrar uppnåendet av gällande miljökvalitetsnormer.

Eftersom anläggningens olika delar är bristfälligt redovisade kommer det inte vara möjligt att bedriva ändamålsenligt tillsyn över anläggningen med nuvarande underlag. Det finns inte heller några uppgifter om tidpunkten för tillkomsten av de i

anläggningen ingående delarna. Det är oklart om en lagligförklaring kan ske då det är okänt när anläggningen tillkom eller om anläggningen då lämpligen borde tillståndsprövas.

Rådighet

Sökanden har åberopat ett servitutsavtal till styrkande av att sökanden har erforderlig rådighet för anläggande av fiskväg på fastigheten XX. Enligt Kammarkollegiets mening ger nämnda servitutsavtal ingen rätt för sökanden att få tillträde till den fastigheten för skötsel, underhåll, uppföljning och kontroll av planerad faunapassage.

Planbestämmelser

Mark- och miljödomstolen har föreskrivit villkor om att en ny lagakraftvunnen detaljplan förenlig med ansökta åtgärder ska finnas innan tillstånd, i den del som avser anläggande av fiskvägen, får tas i anspråk. Kammarkollegiet anser att domstolen, mot bakgrund av bestämmelsen i 2 kap. 6 § tredje stycket miljöbalken om bl.a. att ett tillstånd inte får ges i strid med detaljplan, varit förhindrad att utforma tillståndet på det sätt som skett. Med den uppdelning av tillståndet som gjorts kan sökanden ta tillståndet till kraftverksverksamhet m.m. i anspråk omedelbart. Då finns inget som hindrar att sökanden avstår från att söka planändring för att anlägga föreskrivet omlöp. Mark- och miljödomstolen har därmed meddelat tillstånd till en verksamhet som kan bedrivas helt utan villkor om försiktighetsmått avseende uppströmsvandring och som därmed äventyrar uppnåendet av fastställd miljö kvalitetsnorm inom föreskriven tid. Att avgränsa domen på detta sätt är inte förenligt med kraven i ramdirektivet för vatten, jfr EU-domstolens dom den 1 juli 2015 i mål nr C-461/13, den s.k. Weserdomen.

Strandskydd

Av ansökan framgår att inom området råder strandskydd varför det krävs strandskyddsdispens för att anlägga beskrivet omlöp. Vid tillståndsprövning ska beaktas om verksamheten ska bedrivas i strandskyddsområde. Detta innebär att samma

förutsättningar måste vara uppfyllda som gäller för dispens, jfr NJA 2008 s. 55. Mark- och miljödomstolen har i domen inte berört frågan om åtgärdens förenlighet med bestämmelserna om strandskydd. Mark- och miljödomstolen har således inte gjort föreskriven prövning trots det lagstadgade kravet.

Reglering – hydrologisk regim

Det framgår av VISS (Vatteninformationssystem Sverige) att vattenförekomsten är påverkad av reglering och inte når god ekologisk status på grund av onaturliga variationer i vattenståndet. Den enda verksamheten i vattenförekomsten som påverkar den hydrologiska regimen är den här aktuella. Genom den lagligförklarade anläggningen tillsammans med det meddelade tillståndet, med angivna dämnings- och sänkningsgränser och utan villkor om försiktighetsmått avseende den hydrologiska regimen, har mark- och miljödomstolen meddelat tillstånd till en verksamhet som äventyrar uppnående av fastställd miljö kvalitetsnorm för den aktuella vattenförekomsten.

Vad Bolaget har anfört om att kraftverket bedrivs som strömkraftverk är otydligt. Ett eventuellt tillstånd borde ha förenats med villkor om viss minimitappning i utskoven om kraftverket inte är i drift samt reglering av den uppdämda ytan, vilket inte har skett.

Verksamhetens påverkan på kvalitetsfaktorn hydrologisk regim är inte utredd i målet. Bolaget har i målet hänvisat till SMHI:s modell S-HYPE och därvid anfört att ”regleringsgraden” är obetydlig i angränsande sjösystem. Regleringsgraden är ett mått på vilken lagringskapacitet ett system har i förhållande till årsvattenföringen. Kvalitetsfaktorn hydrologisk regim i sjöar ska klassificeras utifrån vattenståndsvariation, avvikelse i vinter- och sommarvattenstånd och vattenståndets förändringstakt i sjöar. Det är den parameter som har sämst status som ska styra klassificeringen. En redogörelse för ett avrinningsområdes regleringsgrad kan inte i sig vara tillräckligt för att bedöma en vattenverksamhets påverkan på de nu nämnda parametrarna som styr statusen för kvalitetsfaktorn hydrologisk regim, t.ex. vattenståndsvariationen och vattenståndets förändringstakt. Av SMHI:s hemsida följer

att S-HYPE inte beskriver information om korttidsreglering såsom vecko-, dygns- och timreglering. Sådan reglering kan negativt inverka på en vattenförekomsts status. Det är enligt SMHI viktigt att särskilja den enskilda verksamhetens påverkan på den hydrologiska regimen från all övrig påverkan på den hydrologiska regimen. Parametrarna volymavvikelse och flödets förändringstakt mäter den totala påverkan på den hydrologiska regimen från alla verksamheten uppströms beräkningspunkten. Att särskilja den enskilda verksamhetens påverkan på den hydrologiska regimen från all övrig påverkan kräver ett utredningsarbete där man jämför vattenflöden och vattennivåer med respektive utan den enskilda verksamheten, för att bedöma hur den påverkar status. Någon sådan utredning är inte redovisad i målet.

Vattenverksamhetens omfattning

Den vattenyta uppströms vattenkraftsdammen som påverkas av den ansökta vattenverksamheten, som innebär ändring av vattnets djup och läge, är inte redovisad i målet. Bolagets uppgifter om vattenverksamhetens omfattning är motstridiga. Om det finns en bestämmande sektion vid Ältebosjöns badplats skulle enbart Gavelhytteån sänkas av fram till den. Det förefaller snarare som att Bolaget genom sin vattenverksamhet påverkar åtminstone hela Ältebosjön. Den bedömningen har stöd både i P.H.s kartering av Gavelhytteån och i miljökonsekvensbeskrivningen, MKB. Såvitt Kammarkollegiet kan bedöma borde detta innebära att verksamheten även påverkar vattennivån i Ottnaren. Bolaget har under alla omständigheter inte visat att så inte är fallet. Verksamhetens omfattning är därmed oklar och därför är det även oklart om MKB:n har föregåtts av samråd där samtliga sakägare har beretts möjlighet att delta.

11 kap. 8 § miljöbalken

Mark- och miljödomstolens uppdelning av tillståndet på sätt som skett, varav faunapassagen för uppströmsvandring utgör ett ”separat” tillstånd samt att anläggningen lagligförklarats utan villkor om försiktighetsmått, medför att de krav som ställs i 2 kap. och 11 kap. 8 § miljöbalken samt i ramdirektivet för vatten inte uppfylls. Föreskrivna villkor för nedströmspassage är inte heller tillräckliga då

föreskriven lösning med endast en flyktväg inte kommer fungera för samtliga i vattenförekomsten förekommande arter.

Av Havs- och vattenmyndighetens rapport 2013:14 framgår att ål tenderar att välja flyktvägar nära botten varför flyktöppningar i botten torde öka passageattraktiviteten för ål. Av samma rapport framgår att Frankrike tillämpar en minimitappning i flyktvägar om 2-10 procent av kraftverkets slukförmåga vilket ska jämföras med de 0,2 procent som mark- och miljödomstolen har föreskrivit. Motsvarande siffra för USA:s västkust är 5-10 procent av slukförmågan. Av rapporten framgår även att spill i utskov samt utskovens placering kan vara av stor betydelse vid nedströmsvandring. Vid bedömning av ”bästa möjliga teknik” för nedströmsvandring bör vidare åtgärder som vidtagits vid Hertingprojektet vara vägledande där en flyktöppning finns i hela avledarens höjd i vattnet. Det bör dock observeras att avledaren där är ett β -galler. Med α -galler är det, såvitt Kammarkollegiet kan bedöma, rimligt med fler än en flyktöppning i vattendrag där ål vandrar.

11 kap. 6 § miljöbalken

En utgångspunkt vid tillståndsprövningen är att sökanden inte ska ha någon fördel av att denne byggt anläggningen utan tillstånd. Vid prövningen ska domstolen därför bortse från anläggningens existens, jfr Miljööverdomstolens dom den 9 november 2006 i mål nr M 9983-04. Enligt Kammarkollegiet ska därför kostnaden för uppförande, ombyggnation och renovering av alla de byggnationer/anläggningsdelar som utgör väsentliga delar av vattenanläggningens konstruktion och funktion räknas in i den ekonomiska bedömningen. Bolaget har inte kompletterat ansökan med de uppgifter gällande dessa kostnader som Kammarkollegiet efterfrågat.

Nytan av fiskväg ska inte tillgodoräknas sökanden vid bedömningen enligt 11 kap. 6 § miljöbalken, se Mark- och miljööverdomstolens dom i mål nr M 5795-11. Däremot ska kostnaden för att anlägga fiskvägar, galler och avledningsanordningar beaktas vid den samhällsekonomiska bedömningen.

Kammarkollegiet anser att det finns anledning att ifrågasätta uppgifterna om beräknade kostnader avseende tillståndsprövning i domstol. Bolaget har uppgett att kostnaden för miljödom, projektering m.m. uppgår till 500 000 kr. Bolagets ombud har som expert i Vattenverksamhetsutredningen lämnat uppgifter om att kostnaderna för en tillståndsprövning i mark- och miljödomstol uppgår till 500 000 kr. På vilket sätt nu aktuell tillståndsprövning skulle skilja sig från andra tillståndsprövningar där ombudet företräder verksamhetsutövare framgår inte. Kammarkollegiet anser att det finns anledning att ifrågasätta uppgifter om beräknade kostnader i den del som avser tillståndsprövningen i domstol.

Vid syn i samband med huvudförhandling framkom att kraftverket var avstängt. Som Kammarkollegiet uppfattade sökandens uppgifter berodde avstängningen på att reparationer måste genomföras för att kunna starta turbinen. Det framkom inte hur länge kraftverket varit avstängt och inte heller under hur lång tid avstängningen beräknades pågå. Klart är dock att under denna tid producerades ingen el vid kraftverket. Kammarkollegiet ifrågasätter därför att produktionsmängden innevarande år skulle kunna komma upp i angivna 0,8 GWh. Några kostnader för de reparationer som måste göras för att kunna starta kraftverket efter avstängningen har inte redovisats.

Kammarkollegiet menar att mark- och miljödomstolen måste ha förbisett kostnader för verksamheten som borde beaktats eftersom domstolen har gjort bedömningen att 11 kap. 6 § miljöbalken inte hindrar den sökta verksamheten. Enligt Kammarkollegiets mening är inte visat att fördelarna från allmän och enskild synpunkt överväger skadorna och olägenheterna av verksamheten.

Övrigt

Enligt 24 kap. 5 § miljöbalken får tillståndsmyndigheten ompröva tillstånd när det gäller en bestämmelse om verksamhetens omfattning, samt ändra eller upphäva villkor eller andra bestämmelser eller meddela nya sådana. I ljuset av denna bestämmelse blir det, genom mark- och miljödomstolens uppdelning av tillståndet så att faunapassagen

för uppströms vandring hanteras som ett separat tillstånd, inte möjligt att ompröva detta tillstånd för det fall passagen skulle visa sig inte fungera eller om angivna minimitappning om 500 l/s skulle visa sig vara otillräcklig.

Kammarkollegiet har inte fört någon talan om utrivning av någon vattenanläggning.

Bolaget har anfört detsamma som i mark- och miljödomstolen med i huvudsak följande tillägg:

Miljö kvalitetsnormer

Weserdomen saknar relevans i aktuellt ärende som avser en befintlig verksamhet. Weserdomen säger ingenting om befintliga verksamheter eller fortsättningen av dessa.

I aktuellt ärende uppstår inga nya försämringar. Villkorad minimitappning, flyktväg och fiskväg leder till förbättringar. Den fortsatta verksamheten i kraftverket äventyrar inte på något sätt uppnåendet av gällande miljö kvalitetsnorm för den aktuella vattenförekomsten.

Kraftverket har mycket liten påverkan på vattenförekomstens hydrologi vilket är naturligt eftersom kraftverket drivs som ett strömkraftverk och vattenförekomsten ärver uppströms liggande regleringar. Även om kraftverket skulle läggas ned kommer inte regleringsgraden att förändras, speciellt som regleringsgraden redan idag är lägre efter kraftverket än innan kraftverket. Det sker inte någon reglering vid kraftverket vilket Kammarkollegiet felaktigt har påstått. Kraftverket drivs som ett strömkraftverk vilket betyder att det inte sker någon korttidsreglering och att vattenflödet genom kraftverket följer de variationer som blir från Ältebosjöns utlopp. Kraftverket har ingen påverkan på vattenflödet i dammen, vidare är dammen liten och håller en relativt jämn vattennivå.

I mål C-346/14 Schwarze Sulm ansåg EU-domstolen att en ny anläggning som försämrade statusen på ett vattendrag var berättigad till undantag då en tillkommande produktion om 0,4 promille av Österrikes vattenkraftproduktion omfattas av ett allmänintresse av större vikt. Stor hänsyn togs till den pågående klimatförändringen. Klimatförändringen är vårt största miljöhot idag. Arbetet med att begränsa pågående klimatförändring måste ha största prioritet och vara överordnad allt annat om vi ska undvika ett klimathaveri.

Direktiv 2009/28/EG om främjande av energi från förnybar energi som bl.a. ska bidra till att minska koldioxidutsläppen i Europa ska jämföras med och väga lika tungt som vattendirektivet. Alla kraftslag påverkar naturmiljön under sin livscykel. Vattenkraften är dock det energislag som överlägset minst bidrar till växthuseffekten. Ett befintligt vattenkraftverk har liten miljöpåverkan speciellt om det rör sig om ett strömkraftverk där vandringshindret är eliminerat.

Hydrologisk regim

Volymavvikelse och flödets förändringstakt påverkas i första hand av reglering i systemet uppströms om kraftverket och påverkas inte av kraftverkets drift. Dessutom så anges i SMHI:s analysverktyg att sjön Ottnaren regleras med 1,6 m amplitud vilket är betydligt mer än de 0,4 m som tillståndet medger. Det är också så att det endast är Ältebosjön som direkt påverkas av kraftverksdriften och att endast en mindre del av denna påverkan fortplantas upp i Ottnaren. Sammantaget blir kraftverkets påverkan på den hydrologiska regimen måttlig.

Lagligförklaring

Bolaget har i sina yrkanden anfört, efter vissa justeringar, att lagligförklaringen ska ske med tillämning av vattenlagen (1983:291). Bolaget kan inte se annat än att mark- och miljödomstolen har bifallit Bolagets yrkanden. Det har inte skett någon förnyelse av kraftverket efter miljöbalkens ikraftträdande. Bolaget har svårt att förstå varför Kammarkollegiet vill veta när varje anläggningsdel och varje åtgärd har utförts i kraftverket. Det torde vara självklart att det under de ca 450 år som vattenkraften i

fallsträckan har nyttjats ständigt skett en förnyelse och andra åtgärder i kraftanläggningarna. Det torde inte heller råda något tvivel om att yrkanden om lagligförklaring avser samtliga anläggningsdelar som omfattas av kraftverket.

Bolaget förvärvade kraftverket 2005. Av de handlingar som följde med vid överlåtelsen finns inte beskrivet vilket år varje anläggningsdel har tillkommit. Det finns anläggningsdelar och arbeten som har utförts under den tid då 1880 års vattenrättsförordning var gällande, liksom då äldre respektive nya vattenlagen var gällande. Antagligen finns fortfarande anläggningsdelar som har tillkommit ännu längre tillbaka i tiden än 1880.

Gavlehytteån omfattas inte av kungsådra och då finns inte heller hinder mot att stänga av vattendraget.

Det är självklart att kraftanläggningarna har uppförts till nytta för de allmänna intressena. Det ska ses mot bakgrund av att kraftanläggningarna på platsen har skapat sysselsättning under ca 450 år där tusentals människor har fått sin utkomst.

Rådighet

Bolaget har full rådighet över det vattenområde som erfordras för driften av vattenkraftverket. Kammarkollegiet har inte förstått skillnaden mellan rådighet och servitutsavtal om rätt att disponera markområde. Bolaget har som ägare av fastigheten YY en odiskutabel rätt att driva vattenkraftverket. Det servitutsavtal som sökanden tidigare har bifogat tillståndsansökan ger sökanden rätt att disponera erforderlig mark för drift och skötsel av en fiskväg. Även om det inte direkt har utskrivits i servitutsavtalet finns det en underliggande rätt att sköta och underhålla fiskvägen.

Planbestämmelser

Bolaget har inlämnat en ansökan om planändring till Stadsbyggnadskontoret i Sandviken. Av domslutet framgår att det inte är möjligt att driva kraftverket vidare om det inte byggs en fiskväg.

Strandskydd

Av prop. 1997/98:45 del 2 s 86 framgår att det i huvudsak är byggnader som strandskyddsbestämmelserna avser. Det framgår inte av kommentarerna att byggande av fiskväg på något sätt kräver dispens från strandskyddsbestämmelserna. Det fanns inte skäl för domstolen att pröva fiskvägen mot strandskyddsbestämmelserna. NJA 2008 s 55 är inte relevant i detta mål. Arbetena i det målet var betydligt mer ingripande än byggande av fiskväg i det här fallet som inte på något sätt kommer att hindra åtkomsten för det rörliga friluftslivet.

Strömkraftverket

Bolaget har inte några planer på att bedriva någon form av korttidsreglering. Anledningen till att man begär en amplitud på vattennivåerna är att det inte är möjligt att hålla en konstant nivå med en regleringsutrustning. Avsikten med de begärda och fastställda sänkings- och dämpningsgränserna är enbart för kraftverkets praktiska drift. Bolaget kan inte se att det på något sätt skulle kunna äventyra uppnåendet av fastställd miljökvalitetsnorm.

11 kap. 8 § miljöbalken

Bolaget har planerat för och kommer att bygga en fiskväg i enlighet med mark- och miljödomstolens dom. Det är inte möjligt att med stöd av domen driva kraftverket utan att det byggs en fiskväg. Bolaget känner sig helt trygg med att det kommer att uppnås en helt fungerande nedströmspassage med hänvisning till villkoret att flyktvägens närmare utformning ska bestämmas i samråd med tillsynsmyndigheten.

Kammarkollegiets slutsats att ålen föredrar att välja flyktvägar nära botten är tveksam. Av Havs- och vattenmyndighetens rapport 2013:14 framgår att man gjort försök i Alsters kraftverk med tre hål i olika höjd över botten med 15 l/s i varje rör. Ålarna föredrog då den nedre flyktvägen men i det fallet var gallerlutningen 75 grader och i nu

aktuellt kraftverksärende har gallerlutningen bestämts till 35 grader. Nyttan med låglutande galler är att få lägre vattenhastigheter och att fisken ska gå upp mot ytan.

11 kap. 6 § miljöbalken

Om alla kostnader för anläggningen från begynnelsen ska räknas in så ska även alla intäkter räknas in, likaså nyttan av alla de tusentals arbetstillfällena som under årens lopp har tillskapats i Gästrike Hammarby på grund av kraftutvinningen vid kraftverket. Den nytta som verket har genererat överstiger med stor marginal den kostnad som det har medfört, även om ursprungliga kostnader ska vägas in.

Enligt Bolagets uppfattning ska kostnaden för fiskvägen inte läggas på kostnadssidan. Det har byggts flera omlöp i landet som inte varit knutna till något vattenkraftverk som har kunnat stå för omlöpens kostnad. Även dessa fiskvägar ska ha genomgått en samhällsekonomisk bedömning enligt 11 kap. 6 § miljöbalken för att vara tillåtliga.

I den uppgivna medelårsproduktionen 0,8 GWh har det tagits hänsyn till den föreslagna minimitappningen. Under perioden augusti 2016 till mars 2017 har handelspriset legat mellan 30 – 50 öre/kWh, därtill kommer nätersättning på 4 öre/kWh.

I nu aktuellt ärende har Bolaget visat att kraftverket bär kostnaden för planerad dammreparation. Det kan dock ifrågasättas om den kostnaden ska belasta tillåtligheten för kraftverket med hänsyn till dammägarens ansvar för dammanläggningen enligt 11 kap. 17-18 §§ miljöbalken.

Vattenverksamhetens omfattning

I slutet av 1600-talet höjdes vattennivån enligt uppgift med ca 8 fot i Ältebosjön. 1868-1870 genomfördes en sänkning med ca 5 fot. Vattennivåerna har varit oförändrade sedan dess. Dagens vattennivå är ca 90 cm högre än i början av 1600-talet. Bolaget har inte några planer på att begära förändring av sedan år 1870 fastlagda vattennivåer. Efter sänkningen skiljer det mer än 0,4 m mellan Ältebosjön och Otnaren. Kallelse till samrådet med allmänheten har skett på rätt sätt och samtliga berörda har haft möjlighet

att framföra sina synpunkter antingen i samband med samrådet eller vid genomförd domstolsförhandling.

Utrivning

Att Kammarkollegiet har yrkat att ansökan om tillstånd ska avslås innebär indirekt att kraftanläggningen ska rivas ut. Vid en utrivning av dammanläggningen kommer vattennivån i Ältebosjön att minska eftersom kraftverksdammen är tröskel för Ältebosjön. Att stänga kraftverket och riva ut dammen kommer att förändra områdets karaktär och det är inget som de boende i Gästrike Hammarby önskar. En utrivning kommer även att förändra karaktären på ett riksintresse för kulturmiljön.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Rådighet

Mark- och miljööverdomstolen delar mark- och miljödomstolens bedömning att bolaget styrkt erforderlig rådighet över vattnet inom berört område. Med anledning av Kammarkollegiets invändning om att servitutsavtalet inte ger Bolaget rätt att få tillträde för skötsel och underhåll etc. vill Mark- och miljööverdomstolen tillägga följande. Bolaget har enligt 28 kap. 11 § miljöbalken, i sin egenskap av underhållsskyldig för vattenanläggningen, rätt att nyttja annans mark eller annat utrymme för arbeten eller åtgärder som behövs för att underhållsskyldigheten ska kunna fullgöras. Huruvida servitutsavtalet som sådant, antingen direkt eller indirekt, ger Bolaget rätt att beträda marken för underhållet av fiskvägen behöver därför inte prövas.

Detaljplan

Ett tillstånd enligt miljöbalken får inte ges i strid med detaljplan. Små avvikelser får dock göras, om syftet med planen eller bestämmelserna inte motverkas (2 kap. 6 § tredje stycket miljöbalken). Skälet för undantaget är att det ansetts att ett strikt vidhållande av kravet på planöverensstämmelse i vissa fall skulle kunna vara för strängt (se prop. 1981/82:130 s. 95). Bakgrunden till förbudet mot att ge tillstånd i strid med detaljplan är att kommunens planläggning ska vara avgörande för användning av mark och vatten (se prop. 1997/98:45 Del 2 s. 205).

I det aktuella fallet är det regleringen av vatten genom dammen och vattenkraftverket som utgör den huvudsakliga verksamheten. Den gällande detaljplanen anger att marken får bebyggas för industriändamål. Ett vattenkraftverk får enligt Mark- och miljööverdomstolen anses vara en form av industriell verksamhet och faunapassagen är en nödvändig skyddsåtgärd för att tillstånd för den övriga vattenverksamheten ska kunna ges. Det kan ifrågasättas om anläggandet av faunapassagen strider mot detaljplanen. Oavsett detta är det fråga om en liten avvikelse som inte strider mot syftet med planen. Bestämmelsen i 2 kap. 6 § tredje stycken miljöbalken hindrar därmed i det här fallet inte att tillstånd ges.

Lagligförklaring

Mark- och miljööverdomstolen delar mark- och miljödomstolens bedömning avseende anläggningens laglighet. Vad som framkommit i Mark- och miljööverdomstolen föranleder ingen annan bedömning.

Villkor för lagligförklaringen

Kammarkollegiet har anfört att om anläggningen lagligförklaras bör denna villkoras av att en fiskväg byggs. Av 17 § sista stycket MP följer att en lagligförklaring får förenas med villkor. I mark- och miljödomstolens dom är tillståndet för vattenverksamheten villkorat av att en fiskväg anläggs. Bolaget är bundet av villkoren för tillståndet och anläggningen medför att åtminstone verksamhet i form av dämning och reglering av vatten bedrivs. Det finns därför i det här fallet inget behov att förena även lagligförklaringen med villkor om fiskväg.

Villkor för fiskväg

Kammarkollegiet har anfört att tillståndet i mark- och miljödomstolens dom är uppdelat på ett sådant sätt att Bolaget kan välja att ta i anspråk övriga tillstånd utan att dessa är villkorade av att fiskvägen anläggs. Mark- och miljööverdomstolen delar inte denna bedömning men finner att det finns skäl att förtydliga villkoret för fiskväg på sätt som framgår av domslutet.

Strandskyddsdispens

Kammarkollegiet har anfört att möjligheterna till strandskyddsdispens måste prövas i målet. Av detaljplanen framgår att Länsstyrelsen har upphävt strandskyddet för området. Frågan om möjligheten till strandskyddsdispens saknar därmed relevans.

Miljökvalitetsnormer för vatten och 11 kap. 8 § miljöbalken

Kammarkollegiet har anfört att den aktuella vattenförekomsten inte uppnår god ekologisk status och anser att Gästrike Hammarby kraftverk är huvudorsak till detta bl. a. genom påverkan på den hydrologiska regimen. Kollegiet anser också att verksamhetens påverkan på kvalitetsfaktorn hydrologisk regim inte är utredd i målet. Mark- och miljööverdomstolen gör i detta följande bedömning: Bolaget har hänvisat till att kraftverket ska drivas som ett strömkraftverk vilket innebär att ingen aktiv reglering av vattnet ska ske. Genom det allmänna villkoret är bolaget bundet av detta och påverkan på den hydrologiska regimen blir därmed liten. I den överklagade domen ges tillstånd att dämna till nivån +67,44 m och avsänka till nivån +67,04 m vilket innebär en regleringsamplitud på 0,4 m. Enligt villkor 14 krävs dock en anmälan till tillsynsmyndigheten för att sänka vattennivån under +67,24 m. För den normala driften återstår då en regleringsamplitud på 0,2 m vilket får anses vara ett minimum för att praktiskt kunna driva vattenkraftverket.

Kammarkollegiet anser vidare att konnektiviteten inte blir fullgod eftersom endast en flyktväg för nedströmsvandring är föreskriven i tillståndet och att bottenlevande fisk även skulle behöva en flyktöppning nära botten. Mark- och miljööverdomstolen bedömer att de i tillståndet föreskrivna åtgärderna för såväl upp- som nedströmsvandring är tillräckliga för att uppfylla de krav man enligt 11 kap. 8 § miljöbalken kan ställa för passage vid ett vattenkraftverk. Åtgärderna bedöms även medföra att kvalitetsfaktorn konnektivitet kan uppnå god status. Mark- och miljööverdomstolen har härvid vägt in de positiva effekterna av ett låglutande fingaller i kombination med att flyktvägen ska utformas i samråd med tillsynsmyndigheten.

Övrigt

Mark- och miljööverdomstolen delar i övrigt mark- och miljödomstolens bedömningar och slutsatser.

Rättegångskostnader

Av 25 kap. 2 § andra stycket miljöbalken följer att i överklagade mål ska sökanden svara för motpartens kostnader när det är sökanden som har överklagat. I detta mål är det Kammarkollegiet som har klagat och därför ska reglerna i 18 kap. rättegångsbalken tillämpas. Kammarkollegiets talan har endast föranlett begränsade ändringar av den överklagade domen och Kammarkollegiet får därmed i huvudsak ses som tappande part. Kammarkollegiets yrkande om ersättning för rättegångskostnader i Mark- och miljööverdomstolen ska därför avslås.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga B

Överklagande senast den 2018-12-27

I avgörandet har deltagit hovrättsråden Lars Borg och Mikael Hagelroth, referent, tekniska rådet Dag Ygland samt hovrättsrådet Ralf Järtelius.

Föredragande har varit Malin Blohm.

ÖSTERSUNDS TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2016-11-03
meddelad i
Östersund

Mål nr M 307-15

SÖKANDE

Bångbro Kraft AB

Ombud: W.J.

SAKEN

Ansökan om lagligförklaring och tillstånd till bortledande av vatten fram till Gästrike Hammarby kraftverk m.m. i Gavelhytteån, Sandvikens kommun, Gävleborgs län

Anläggnings-ID: 47636

Avrinningsområde: 52 (Gavleån)

Koordinater (SWEREF 99 TM): N 6712741 / E 586367

DOMSLUT

Lagligförklaring

Mark- och miljödomstolen förklarar, med stöd av 17 § lagen (1998:811) om införande av miljöbalken, Gästrike-Hammarby kraftverk med tillhörande anläggningsdelar, bl.a. regleringsdamm, kraftverksintag, maskinstation och utloppskanal, vara av laglig beskaffenhet.

Tillstånd

Mark- och miljödomstolen lämnar sökanden tillstånd enligt miljöbalken,

dels att genom turbinen leda en vattenmängd om totalt 10 m³/s,

dels att utföra erforderliga renoveringsåtgärder i regleringsdammen i enlighet med vad som redovisas i den tekniska beskrivningen,

dels att anlägga fångdamm i enlighet med vad som redovisas i den tekniska beskrivningen,

Dok.Id 253139

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 708 831 28 Östersund	Storgatan 6	063-15 06 00 E-post: mmd.ostersund@dom.se www.ostersundstingsratt.domstol.se	063-15 06 88	måndag – fredag 08:00-16:00

dels att med Gästrike-Hammarby kraftverk dämna till +67,44 m eller den nivå som uppstår vid fullt öppet luckutskov och avsänka dammen för kraftverkets praktiska drift till +67,04 m,

dels att bygga en fiskväg i form av ett omlöp.

Villkor för tillståndet

1. Arbetena ska bedrivas i huvudsaklig överensstämmelse med vad sökanden angett i ansökningshandlingarna och i övrigt uppgett och åtagit sig i målet.
2. Fiskvägen ska anläggas i form av ett omlöp, i huvudsaklig överensstämmelse med vad som angetts i ansökningshandlingarna. Fiskvägens sträckning och närmare utformning ska bestämmas i samråd med tillsynsmyndigheten. Fiskvägen ska vara i drift senast vid arbetstidens utgång.
3. Fiskvägen får anläggas först sedan en ny detaljplan, förenlig med fiskvägens placering, har antagits och vunnit laga kraft.
4. Intaget ska förses med ett nytt intagsgaller (fingaller) med 35 graders lutning och en högsta fri öppning mellan gallerstavarna på 15 mm.
5. Framför intaget ska en flyktväg installeras. Flyktvägens närmare utformning ska bestämmas i samråd med tillsynsmyndigheten. Flyktvägen ska vara i drift senast vid arbetstidens utgång.
6. En minimivattenföring på 500 l/s, eller hela framrinningen om den är mindre än 500 l/s, ska alltid framläppas i fiskvägen.
7. Sökanden ska i samråd med tillsynsmyndigheten upprätta ett kontrollprogram för flödesregimen i fiskvägen.
8. En minimivattenföring på 20 l/s ska alltid framläppas i flyktvägen.
9. Arbetena ska så långt möjligt utföras i torrhet och på ett sådant sätt att grumling av vattendraget minimeras.
10. Grumlande arbeten får inte utföras under perioden 15 maj – 1 september.
11. Maskiner som används vid byggnation av fiskvägen och som kommer att användas i Gavelhytteåns vatten ska vara desinficerade, alternativt ha uppnått fullständig torrhet, innan de används.
12. Maskiner som används i vattendragets vatten ska ha vegetabilisk olja i hydraulsystemet.

13. För kontroll av vattenståndet uppströms dammen ska sökanden uppsätta en vattenståndskala på vilken nivåerna +67,44 m (dämningsgräns) och +67,04 m (sänkingsgräns) ska vara markerade.
14. Vattennivån får inte sänkas under +67,24 m utan att det föregåtts av en anmälan till tillsynsmyndigheten.

Övriga frågor

1. Mark- och miljödomstolen finner att miljökonsekvensbeskrivningen uppfyller kraven i 6 kap. miljöbalken.
  2. I denna dom tillståndsgivna arbeten ska vara utförda inom 5 år från det att domen har vunnit laga kraft.
  3. Anspråk på grund av oförutsedd skada får framställas inom 5 år från arbetstidens utgång.
  4. Mark- och miljödomstolen överlåter åt tillsynsmyndigheten att besluta om villkor avseende markundersökningar, marksaneringsarbeten och hantering av förorenade massor i området för fiskvägen.
  5. YY ska utgöra strömfallsfastighet.
  6. Den andel som tillståndshavaren enligt 31 kap. 22 och 23 §§ miljöbalken är skyldig att tåla utan ersättning bestäms till en tjugondel av produktionsvärdet av den vattenkraft som enligt tillståndet kan uttas vid kraftverket.
  7. Sökanden ska enligt 6 kap. 5 § lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet till Havs- och vattenmyndigheten utge en särskild fiskeavgift i form av en engångsavgift om 1670 kr.
  8. Mark- och miljödomstolen förpliktar Bångbro Kraft AB att utge ersättning för rättegångskostnader till
    - Kammarkollegiet med 37 301 kr, varav 30 400 kr avseende ombudsarvode
    - Länsstyrelsen i Gävleborgs län med 42 400 kr avseende ombudsarvode.På beloppen utgår ränta enligt 6 § räntelagen från den 3 november 2016 tills betalning sker.
  9. Mark- och miljödomstolen fastställer prövningsavgiften till 31 000 kr med rätt för Bångbro Kraft AB att avräkna redan inbetalt belopp om 16 000 kr.
  10. Tillståndet får tas i anspråk även om domen inte har vunnit laga kraft. Bångbro Kraft AB förpliktas att hos Länsstyrelsen i Gävleborgs län ställa säkerhet för den ersättning som kan komma att utgå om denna dom ändras.
-

Innehållsförteckning

DOMSLUT.....	1
ANSÖKAN M.M.	6
Bolagets yrkanden	6
Bolagets slutliga förslag till villkor för verksamheten	6
Orientering.....	7
Höjdsystem	9
Vattenmål och domar	9
Utbyggnadsvitsord, rådighet.	10
Hydrologiska förhållanden	10
Vattenhushållning.....	10
Beskrivning av befintliga anläggningsdelar	11
Planerade åtgärder	13
Mark för anläggningen, strömfallsfastighet	13
Avverkning och röjning.....	13
Miljöpåverkan	13
MKB-process och miljökvalitetsnormer	14
Skador.....	15
Erosion.....	15
Förorenad mark	16
Vattenkraftverk.....	16
Kulturmiljö	16
Miljöbalken 2 kap.....	16
Miljöbalken 3 kap. 1 §.....	17
Miljöbalken 5 kap.....	17
Miljöbalken 11 kap. 6 §.....	18
Miljöbalken 16 kap.....	18
Miljöbalken 22 kap. 25 §.....	18
Miljöbalken 24 kap. 13 §.....	18
Lagen med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet.....	19
Sakägarförteckning.....	19
Avgift för provning av vattenverksamheten.....	19
INKOMNA YTTRANDEN	19
Kammarkollegiet	19
Länsstyrelsen Gävleborg	24

Sandvikens kommun, samhällsbyggnadsnämnden	27
Mats Mattsson, ...	27
SÖKANDENS BEMÖTANDE ÖVER INKOMNA YTTRANDEN	28
Faunapassage	28
Tappningsregim och regleringsamplitud	29
Bästa möjliga teknik	29
Miljökonsekvensbeskrivning	30
Miljökvalitetsnormer, EU dom nr C-461/13	31
Påverkan på kulturmiljö och friluftsliv	34
Lagligförklaring	35
Samhällsekonomisk bedömning	35
Detaljplan	36
Markföroreningar, marksanering	36
Förlängd byggtid	38
Fiskeavgift	38
Mats Mattsson	38
DOMSKÄL	39
HUR MAN ÖVERKLAGAR	42

ANSÖKAN M.M.

Bolagets yrkanden

Bångbro Kraft AB yrkar, såsom bolaget slutligen bestämt sin talan, i egenskap av ägare till Gästrike-Hammarby (nedan G-Hammarby) vattenkraftverk

att mark- och miljödomstolen lagligförklarar G-Hammarby kraftverk med tillhörande anläggningsdelar (bl.a. regleringsdamm, kraftverksintag, maskinstation och utloppskanal)

och att mark- och miljödomstolen lämnar bolaget tillstånd

att bibehålla befintlig maskinutrustning och genom turbinen leda en vattenmängd om totalt 10 m³/s,

att utföra erforderliga renoveringsåtgärder i regleringsdammen,

att anlägga fångdamm i enlighet med vad som redovisas i den tekniska beskrivningen,

att med G-Hammarby kraftverk dämna till +67,44 m eller den nivå som uppstår vid fullt öppet luckutskov och avsänka dammen för kraftverkets praktiska drift till +67,04 m,

att bygga en fiskväg, i första hand i form av omlöp/faunapassage, i andra hand i form av en fiskväg med en teknisk lösning, samt

att som minimivattenföring alltid släppa totalt 500 l/s i fiskväg/huvudfåra.

Yrkanden avseende arbetstid m.m.

Sökanden hemställer vidare

att arbetstiden för samtliga planerade arbeten fastställs till fem år,

att tiden för oförutsedd skada bestäms till fem år efter arbetstidens utgång,

att den förlust som sökanden enligt 31 kap. 22 § miljöbalken är skyldig att underkasta sig utan ersättning bestäms till en tjugondel av produktionsvärdet av den vattenkraft som enligt tillståndet kan uttas vid kraftverket,

att fastigheten Sandviken Sundbacka utses till strömfallsfastighet

att mark- och miljödomstolen jämlikt 6 kap. 9 § miljöbalken godkänner den i ärendet inlämnade miljökonsekvensbeskrivningen och

att arbetena får påbörjas innan mark- och miljödomstolens dom vinner laga kraft.

Bolagets slutliga förslag till villkor för verksamheten

1. Arbetena ska bedrivas i huvudsaklig överensstämmelse med vad sökanden angett i ansökningshandlingarna och i övrigt uppgett och åtagit sig i målet.
2. Arbetena ska så långt möjligt utföras i torrhet och i övrigt så att grumling minimeras.
3. Ett nytt galler med 35 graders lutning och med en högsta fri öppning mellan gallerstavarna på 15 mm ska installeras framför intaget.

4. En flyktväg ska installeras framför intaget.
5. För kontroll av vattenståndet uppströms dammen ska sökanden uppsätta en vattenståndsskala på vilken nivåerna +67,44 m (dämningsgräns) och +67,04 m (sänkningsgräns) är markerade.
6. Ett minimiflöde på 500 l/s (om framrinningen tillåter) ska släppas i fiskvägen.
7. Ett minimiflöde på 20 l/s ska släppas i flyktvägen.
8. Ett kontrollprogram för flödesregimen i fiskvägen ska tas fram i samarbete med länsstyrelsen.
9. Fiskvägen och flyktvägen ska vara färdigställda inom arbetstidens utgång.
10. Grumlande arbeten får inte utföras under perioden 15 maj – 1 september.
11. Maskiner som används vid byggnation av fiskvägen och som kommer att användas i Gavelhytteåns vatten ska vara desinficerade, alternativt ha uppnått fullständig torrhet, innan de används.
12. Maskiner som används i vattendragets vatten ska i görligaste mån ha vegetabilisk olja i hydraulsystemet.

Orientering

G-Hammarby kraftverk ligger ca 7 km söder om Storviks tätort i Gästrik - Hammarby samhälle. Av äldre handlingar framgår att vattenkraften i Gavelhytteån har nyttjats åtminstone sedan 1500-talets andra hälft. Av *Gästriklands hyttor och hamrar av P.N.* från 1959 framgår att 1571 gav Hammarby hytta största skatten inom bergslaget, nämligen fem hunt (600 st) osmundar. I nämnda dokumentation är det möjligt att följa den verksamhet som har förevarit i Hammarby fram till slutet av 1800-talet. I den sammanställning som tillhör skriften av P.N. framgår att Hammarby fick privilegium för masugn före år 1571 och att tillverkning upphörde omkring 1700. Privilegium erhöles för stångjärnshammare år 1637 vid nuvarande dammanläggning med en tillverkning som avslutades år 1865. Privilegium för manufakturverk erhöles år 1815 med upphörd tillverkning år 1851. Av bifogade kartor framgår av storskifteskarta från den 29 mars 1787, storskifteskarta från 1802, laga skifteskartan 1829 och karta från 1900 att det funnits kraftanläggningar med dammbyggnader i samma läge. Tre år efter att järnbruket lagts ned uppfördes en sulfittfabrik i anslutning till platsen där nuvarande vattenkraftverk ligger. Under samma perioder har det även funnits kvarnbyggnader på aktuell plats.

Av Sveriges utbyggda vattenkraft år 1930, Specialundersökning av

Kommerskollegium, framgår att Hammarby vattenkraftverk byggdes år 1888 och det såldes med tillhörande rättigheter från företaget Hofors AB till Storviks Sulfit AB. År 1906 köptes detta företag av Kopparbergs och Hofors Sågverks AB, från 1937 benämnt Kopparfors AB. Storviks Sulfit AB kvarstod som helägt dotterbolag till Kopparfors AB fram till 1958, då sulfitbolaget genom fusion helt gick upp i Kopparfors AB. Den 1 juli 1982 lades sulfitfabriken i Hammarby ner och avtal om försäljning av bland annat Hammarby kraftverk med tillhörande rättigheter skrevs mellan säljaren Kopparfors AB och köparen Bångbro Kraft HB den 30 december 1982.

1930 fanns det generatorer på 130 kW för produktion av elektrisk energi för användning utanför kraftanläggningen och 1220 kW för produktion av elektrisk energi för kraftanläggningens eget behov inkl. industrianläggning. Kraftverkets topp effekt under år 1929 var 1000 kW. Toppeffekten uppnåddes tillsammans med en ångmaskin. Den sammanlagda effekten för vattenuttag för produktion av elektrisk energi för användning utanför kraftanläggningen från 1888 fördelades på två francisturbiner med effekten 55 kW respektive 75 kW på en total utbyggnads-vattenföring av 7,0 m³/s och fallhöjden 3,2 m.

Nuvarande vattenkraftverk, som byggdes om år 1939, har en effekt på 210 kW. Kraftverket har i dag en francisturbin. Vattenturbiner från 1888 hade väsentligt sämre verkningsgrad än vattenturbinen som installerades 1939. De äldre turbinerna från 1888 hade drivvattenföringen 7,0 m³/s, vilket är i ungefärlig överensstämmelse med nuvarande turbins drivvattenföring. Turbinernas slukförmåga torde vara ungefär densamma 1888 och 1939. Därtill kommer den vattenavledning som tidigare skedde till förmån för elkraftproduktion för den större kraftanläggningen. Totalt sett kan man se att den totala vattenbortledningen för elkraftproduktion i vart fall inte var mindre i den äldre kraftanläggningen.

Höjdsystem

Alla höjder gällande denna ansökan är relaterade till rikets höjdsystem RH 2000.

Som huvudfix för företaget föreslås bult i dammbyggnadens betongfundament med höjden +67,71. Nedan angivna koordinater har hämtats från Lantmäteriets databas (RT 90): G-Hammarby kraftverk, x= 67 14 030, y= 15 42 240.

Vattenmål och domar

Under rubriken Orientering framgår att vattenkraften vid Gästrike Hammarby har nyttjas åtminstone sedan år 1500, eventuellt ännu tidigare. Vattenkraften har därefter används för industriella ändamål i obruten följd till dags dato. Det finns i dag enligt gällande lagstiftning ett tillstånd med rättskraft grundat på urminnes hävd.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län har den 3 september 2013 förelagt bolaget att söka tillstånd till vattenverksamhet på fastigheten XY i Sandviken kommun. Bolaget överklagade länsstyrelsens föreläggande till mark- och miljödomstolen som avslog överklagandet i dom den 12 februari 2014 i mål nr M 2422-13. Sedan bolaget överklagat domen beslutade Mark- och miljööverdomstolen den 24 april 2014 i mål nr M 2182-14 att inte meddela prövningstillstånd. I övrigt har det inte vara möjligt att hitta några domstolsärenden rörande G-Hammarby kraftverk.

Enligt gällande rätt ska lagligheten avseende G-Hammarby vattenkraftverk prövas enligt den lagstiftning som gällde före den äldre vattenlagens tillkomst. Lagligheten avseende dammanläggningen tillhörande G-Hammarby kraftverk bör då prövas efter 1880-års vattenrättsförordning. Stationsbyggnaden, som fick ett något annorlunda utseende vid ombyggnationen år 1939, än tidigare, bör dock prövas enligt 1918 års vattenlag (äldre vattenlagen).

Totalt sett kan konstateras att G-Hammarby kraftverk har skötts opåtalat under den tid det har funnits. Då kraftverket inte tidigare har förnämat vare sig annans rätt, i förekommande fall annat än genom medgivande, eller allmänna intressen, bör nämnda damm med nyttjad uppdämning presumeras vara lagligt tillkommen.

Utbyggnadsvitsord, rådighet.

Sökanden har som ägare av fastigheten YY ensamrätt till den fallrättighet som disponeras i vattenföretaget och har därmed rådighet enligt bestämmelserna i 2 kap. lagen med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet. Bolaget har även rådighet i området för planerad fiskväg genom avtal med berörd markägare.

Hydrologiska förhållanden

Nedanstående värden för hydrologi i Gavelhytteån är hämtade från SMHI:s hemsida Vattenwebb. De hydrologiska värdena är beräknade med modellen S-hype för aktuellt delavrinningsområde (671381-154263) som startar vid Ältebosjöns utlopp och sträcker sig halvvägs ned genom Gavlehytteån. G-Hammarby kraftstation ligger ungefär i mitten av detta delavrinningsområde.

Högsta Högvattenföring (HHQ)	32,5 m ³ /s
Medelhögvattenföring (MHQ)	18,2 m ³ /s
Medelvattenföring (MQ)	5,2 m ³ /s
Medellågvattenföring (MLQ)	1,37 m ³ /s
Avrinningsområde	626 km ²

Inom avrinningsområdet finns några större regleringsmagasin som Ältebosjön, Ottnaren, Logården, Hinsén och Hyn. Hoåns vattenregleringsföretag handhar regleringen av nämnda sjöar och bolaget ingår som medlem i regleringsföretagen.

Vattenhushållning

Idag finns en hävdad vattennivå som inte bör överstiga nivån +67,44 m på den pegel som sitter fast i kraftverksdammen. Normalnivån brukar hållas runt 67,34 m och en lägsta nivå brukar ligga runt +67,04 m. Enligt uppgift brukar normalvattennivån ligga mellan +67,39- 67,24 m.

För närvarande förekommer nolltappningen genom utskovet men dammluckorna är i dåligt skick och därför sker ett ständigt läckage av vatten genom utskovet och turbinen.

Utloppskanal och utskovskanal mynnar på ungefär samma plats varför området nedanför kraftverket aldrig får någon torrfåra trots nolltappning. Bolaget planerar

inte att ändra på kraftverkets nuvarande drivvattenföring på 10 m³/s. Storleken på det befintliga läckaget har inte klarlagts. Sökanden föreslår nu att det bestäms en minimitappning på 0,5 m³/s, vilket motsvarar ca 10 % av medelvattenföringen. Om tillrinningen är mindre ska tillrinningen släppas fram. I första hand ska minimitappningen släppas i fiskvägen.

För kraftverkets praktiska drift erfordras rätt att avsänka vattennivån vid intaget till + 67,24 m. Sökanden avser att placera en pegelskala på lämplig plats i dammbyggnaden, med dämning- och sänkningsgräns tydligt markerad.

Beskrivning av befintliga anläggningsdelar

Allmänt

Gavelhytteån ingår i Gavleåns avrinningsområde och ligger i Bottenvikens vattendistrikt. Efter att ha passerat kraftverksläget sträcker sig ån i nordostlig riktning mot Storsjön, där den rinner ihop med Jädraån, för att från Storsjöns utlopp övergå till att benämnas Gavleån ner till Bottenviken. Gavelhytteån eller Hoån rinner upp i Falu kommun och rinner via Logården, Hinsén, Hyn, Otnaren och Ältebosjön fram till G-Hammarby kraftverk. Sträckan mellan Ältebosjöns utlopp och G-Hammarby kraftverk har ett kanalliknande utseende med stillastående vatten utan forssträcka. Dammbyggnadens dämning påverkar hela sträckan fram till Ältebosjön.

Kanalen är 20-60 m bred, vanligen runt 20 m. Medelvattendjupet uppskattas till 1,2 meter, med ett maximalt djup på ca 3 meter. Ån rinner genom en brukspark och bebyggelse i form av herrgårdar, bostäder och annan kulturmiljö. Bryggor med båtar finns på många platser. Ån kantas av en lummig ridå av äldre lövskog av diverse trädslag och vid kanalens utlopp från Ältebosjön finns en badplats.

Sträckan nedströms kraftverket är ca 130 m lång och startar direkt efter kraftverkets utlopp. Fåran har en varierande bredd på 10 till 25 m med ett vattendjup upp till 1,5 m. Vattnet är strömmande till svagt strömmande. Området innehåller mycket vattenväxter, främst säv och näckros, men det förekommer även arter som nate och slingeväxter. Bottensubstratet består mestadels av mindre stenar, grus och

finsediment. Sträckan är rensad och en hel del sten och block ligger upplagda på den södra stranden. På stränderna, som är relativt sluttande, växer en ridå av lövträd med varierande täthet. Därefter följer en sträcka på ca 3,2 km fram till Storsjön där ån i stort sett är stillastående och kan liknas vid en långsmal sjö. Bredden på vattendraget varierar mellan 18 och 200 m. Maxdjupet har lodats till 4,3 m och medeldjupet uppskattades till ca 2 m. Bottnarna är mjuka och stränderna är beväxta med ett bälte av bladvass. Längre ut syns mest näckrosblad i delvis mycket täta bestånd. Stränderna är beväxta med lövskog, huvudsakligen björk. Övriga närmiljöer är betesmark, ängsmark och sumpskog. I anslutning till dammen finns det på den södra stranden en verkstadslokal. Denna ligger alldeles intill vattnet och sträcker sig ca 50 m nedströms dammen. Den norra stranden består i dag av öppen mark som tillhör en industritomt. På detta område har den tidigare sulfittfabriken legat. Längre upp på den norra stranden ligger fler gamla industrilokaler.

Regleringsdamm

Utskovet består av en hydraulisk maskinlucka med nivåregleringsautomatik samt sammanlagt sex stycken spetluckor. Utskovskapaciteten ökades 1995 med ett nödutskov med en enkel luckkonstruktion i samband med att ett vattenintag till bruket sattes igen. Intaget är försett med mekanisk grindrensare med automatik.

Maskinstation

Kraftverket är byggt i direkt anslutning till den låga spärrdammen. Kraftverket har en vertikalaxlad francisturbin i en öppen sump, kopplad till en asynkrongenerator via växellåda. Kraftverket har en installerad effekt om 0,21 MW och en normal årsproduktion är 0,8 GWh. Turbinen har en slukförmåga på 10 m³/s på fallhöjden 3,6 m.

Utløppskanal

Kraftverkets drivvatten leds efter en kortare utløppskanal direkt in i huvudfåran nedströms maskinstationen.

Planerade åtgärder

Några tillståndspliktiga arbeten planeras inte för G-Hammarby kraftverk. Det planeras dock för reparations/renoveringsarbeten i regleringsdammen. I nämnda arbeten avses att göra utbyte av luckor och de järnkonstruktioner som i dag är genomrostade. Arbetena omfattas av det krav som 11 kap. 17 § miljöbalken ställer på en verksamhetsutövare. I övrigt planeras det för en fiskväg/faunapassage, samt flyktmöjligheter för fisken som simmar mot intaget. Intagsgallret byts ut och ersätts med ett lutande fingaller (35 grader) och ett galleravstånd på 15 mm. Närmare beskrivning av planerade arbeten framgår av bifogad teknisk beskrivning.

Mark för anläggningen, strömfallsfastighet

G-Hammarby kraftverk med anläggningsdelar får även i fortsättningen i sin helhet placering på bolagets fastighet XY i Sandvikens kommun. Sökanden föreslår XY som strömfallsfastighet.

Avverkning och röjning

Lagligförklaringen av G-Hammarby kraftverk kommer inte att erfordra någon avverkning eller röjning eftersom planerade arbeten inte kommer att innebära någon utvidgning av nuvarande kraftverksdrift. Mindre buskar kan behöva tas bort på sökandens fastighet i samband med byggande av fiskväg.

Miljöpåverkan

I bolagets miljökonsekvensbeskrivning redogörs för den påverkan som följer av lagligförklaring av anläggningsdelar och tillstånd till driften i befintlig kraftanläggning i Gavelhytteån. Vid genomförd lagligförklaring och fortsatt drift av kraftverket bedöms förändringarna inte vara av påtaglig betydelse för miljöintressena eller andra motstående intressen utan snarare nödvändiga för bibehållande av kulturmiljön i området. Vid genomgång av motstående intressen i närområdet kan det konstateras att lagligförklaringen med byggande av fiskväg vid G-Hammarby kraftverk inte berör något Natura 2000-område eller att det föreligger något riksintresse för det rörliga friluftslivet och naturvården. Lagligförklaringen och en fortsättning av den kontinuerliga driften i G-Hammarby kraftverk torde på

intet sett förorsaka några skador på det rörliga friluftslivet eller på naturintressen. Genom det pågående läckaget genom dammluckorna har det tillskapats ett biologiskt liv i huvudfåran, som tagit bort eventuella följder av tidigare nolltappningar och korttidsregleringar. Någon fiskvandring har inte varit möjlig under de ca 400 - 500 år som vattenkraften i strömfallet har nyttjats för kraftändamål.

MKB-process och miljökvalitetsnormer

I vad som närmare har redogjorts för i beskrivning av förväntade miljökonsekvenser har sökanden samrått med länsstyrelse, kommun, fiskevårdsområdesförening, berörda fastighetsägare och andra intresserade. Samrådshandlingar har tillställts Sandvikens kommun, Kammarkollegiet, Havs- och vattenmyndigheten, Älvräddarna och SNF. Såvitt känt har regeringen inte meddelat några speciella föreskrifter om kvaliteten på mark, vatten, luft eller miljö i övrigt inom det område som berörs av vattenföretaget.

Fiske

Fiskenäring har inte förekommit i vattendraget, varför hinder inte kan mötas från denna synpunkt. Vattnet är sedan gammalt påverkat av vattenkraftutvinning i samband med all tidigare industriell verksamhet i området. Något fiske kommer inte att påverkas negativt av den sökta lagligförklaringen och begäran om fortsatt drift av G-Hammarby vattenkraftverk. Utförande av fiskväg/faunapassage kommer sannolikt att förbättra förutsättningarna för fisket i området.

Fiskeutredning har utförts av Fisk och Vattenvård i Norrland AB och av Sportfiskarna genom P.H.. Utredningarna redovisas i ansökan och fisket i övrigt har närmare behandlats i bifogad miljökonsekvensbeskrivning (MKB). Det bör noteras att utredningarna uppvisar olika uppfattningar om hur fiskvandringen ska lösas och behovet av fri fiskvandring.

Bolaget begär att det införs ett villkor om byggande av fiskväg förbi G-Hammarby kraftverk senast före arbetstidens utgång. Anledning till denna begäran är önskemålet att kunna bygga omlöp förbi kraftverket. Omlöp är endast genomförbart på den vänstra (i strömriktningen) sidan. På den vänstra sidan misstänks att det kan

finnas starkt förorenad mark. Den begärda tiden fem år för färdigställande av fiskväg/faunapassage är avhängigt av att få tid för att dels undersöka markområdet och sanera det från eventuella föroreningar, dels erhålla tillstånd från markägaren att genomföra erforderliga markundersökningar, dels köpa markområde alternativt bilda servitut. Byggande av fiskväg på den vänstra sidan innebär även krav på en förändrad detaljplan. Om det visar sig att markområdet innehåller sådana föroreningar som omöjliggör byggande av omlöp eller om bolaget inte kommer överens med markägaren avser bolaget att bygga en teknisk fiskväg i samarbete med länsstyrelse och fiskesakkunniga.

För att undvika skador på fisket bör arbeten i vatten utföras så att grumling i möjligaste mån undviks. Byggande av fiskväg och reparation/renovering av dammbyggnaden planeras att ske under lågvattenperiod. Eventuellt kan det erfordras fångdammar i samband med nämnda arbeten.

Skador

Lagligförklaring av G-Hammarby kraftverk kommer inte att innebära några markskador eller någon övrig påverkan på området utöver vad som sker på egen mark. Skulle det ändå visa sig att det uppstår ytterligare skador som inte här har förutsatts och som inte kan anses ha reglerats tidigare ska dessa skador behandlas som s.k. oförutsedd skada.

Några tekniska skador kommer inte att uppstå vid lagligförklaring av befintliga anläggningsdelar och den fortsatta driften i G-Hammarby kraftverk. Skulle det ändå visa sig att tekniska skador uppstår, föreslår sökande att även de hanteras som oförutsedda skador.

Erosion

Bolaget bedömer att det inte föreligger någon risk för erosion utöver den som f.n. pågår och därför är det inte motiverat att bygga särskilda erosionsskydd. Om det mot förmodan ändå uppstår erosionsproblem föreslår sökanden att dessa bedöms som oförutsedda.

Förorenad mark

Utanför den gamla sulfitfabriken har Länsstyrelsen Gävleborg detekterat ett område med förorenad mark. Vid arbeten inom det misstänkta förorenade markområdet avser sökanden att iaktta största försiktighet och nogsamt undersöka massornas innehåll och vidta nödvändiga åtgärder före deponering.

Vattenkraftverk

Några ytterligare vattenkraftverk finns inte som berörs av den sökta lagligförklaringen av G-Hammarby kraftverk. Nedströms Storsjön finns sju vattenkraftverk i Gavleån fram till havet. Uppströms i Hoåns vattensystem finns fyra vattenkraftverk.

Kulturmiljö

G-Hammarby kraftverk påverkansområde ligger inom ett område som har stora kulturhistoriska värden. Kulturmiljön har närmare behandlats i bifogad MKB.

Miljöbalken 2 kap.*2 kap. 2 § miljöbalken*

Sökanden har erfarenhet av skötsel och drift av vattenkraftverk såsom mångårig innehavare av ett flertal kraftverk och anser sig därför ha den kunskap som krävs enligt MB:s bestämmelser.

2 kap. 3 § miljöbalken

Planerat arbete med lagligförklaring av befintligt vattenkraftverk och byggande av fiskväg torde inte kunna medföra några risker för människors hälsa eller några skador på miljön. Arbetena kommer att utföras på sådant sätt att eventuella restprodukter samlas upp och transporteras på lämpligt sätt till lämplig plats med beaktande av restprodukternas art. För det fall restprodukter är förorenade kommer dessa att hanteras i enlighet med gällande regelverk efter erforderligt samråd med kommunens miljöförvaltning. Vid utformning av fiskväg avser sökanden att använda sig av för platsen bästa möjliga teknik. För att undvika skador på fisket bör arbeten i vatten utföras så att grumling i möjligaste mån undviks. Byggande av

fiskväg och reparation/renovering av dammbyggnaden planeras att ske under lågvattenperiod. Eventuellt kan det erfordras fångdammar i samband med nämnda arbeten.

2 kap. 4 § miljöbalken

Bolaget avser att för kraftverkets drift använda miljövänliga oljor och ställa krav på blivande entreprenör vid byggande av fiskväg att de maskiner som används likaså innehåller oljor som inte på något sätt kan skada miljön. I övrigt kommer det inte att användas några kemiska produkter eller biotekniska organismer som kan befaras medföra risker för människors hälsa eller för miljön.

2 kap. 5 § miljöbalken

Lagligförklaringen av G-Hammarby kraftverk innebär ett fortsatt nyttjande av en förnybar energiproduktionskälla, helt i enlighet med förnybarhetsdirektivet och FN:s klimatpanels rekommendationer.

2 kap. 6 § miljöbalken

Val av plats är given på grund av den nuvarande dammanläggningens och det befintliga kraftverkets läge och här fullföljs en månghundraårig tradition genom nyttjande av vattenkraften.

Miljöbalken 3 kap. 1 §

Vattenföretaget berör en i dag av äldre anläggningar sedan lång tid tillbaka påverkad sträcka i Gavelhytteån, där det tidigare funnits olika typer av kraftanläggningar. Sökanden anser det uppenbart att hinder mot företaget inte kan mötas från allmän planeringssynpunkt. Planerad åtgärd motverkar inte heller intentionerna i Sandvikens kommuns översiktsplan.

Miljöbalken 5 kap.

I vad det är känt för sökanden har regeringen inte meddelat några speciella föreskrifter om kvaliteten på mark, vatten, luft eller miljön i övrigt inom det område som berörs av vattenföretaget.

Miljöbalken 11 kap. 6 §

Att lagligförklara G-Hammarby vattenkraftverk och trygga dess fortsatta drift kräver en beräknad investering på 5,3 milj. kr. Produktionen ett normalår kan beräknas till ca 1 000 000 kWh, vilket ger en bruttointäkt på 320 000 kr. I och med att huvudorsaken till det ansökta vattenverksamhetsföretaget är att bygga en fiskväg så uppstår en miljönytta med planerat genomförande som innebär att tillåtlighetsbestämmelserna i 11 kap 6§ miljöbalken uppfylls. Även om det finns prejudicerande avgörande enligt vilket verksamhetsutövaren inte får tillgodoräkna sig nyttan med en fiskväg förbi ett vandringshinder, så uppfyller ändå planerad åtgärd tillåtligheten. Lagstiftarens mening med 11 kap. 6 § MB kan inte heller ha varit att paragrafen ska utgöra ett hinder för tillkomst av miljöåtgärder. Sökanden kan dock ifrågasätta om byggande av fiskväg förbi G-Hammarby kraftverk är förenligt med bestämmelserna i 2 kap. 7 § MB. Det är tveksamt om nyttan av en fiskväg står i proportion till den kostnad den betingar.

Miljöbalken 16 kap.*16 kap. 4 §*

Detaljplan eller områdesbestämmelser motverkas inte av det ansökta företaget såvitt sökanden kunnat finna.

16 kap. 7 §

Några följdföretag uppkommer inte i samband med lagligförklaring och planerade åtgärder med G-Hammarby kraftverk.

Miljöbalken 22 kap. 25 §

Byggtiden för utförande av fiskväg och återställningsarbeten vid G-Hammarby kraftverk har beräknats till ca 0,5 år, men för att ha möjlighet att avvakta lämplig konjunktur hemställs om en byggtid om 5 år.

Miljöbalken 24 kap. 13 §

Sökanden föreslår att tid för anmälan av oförutsedd skada sätts till 5 år.

Miljöbalken 31 kap. 22 §

Sökanden föreslår att den del som denne är skyldig att underkasta sig utan ersättning ska bestämmas till en tjugondel av produktionsvärdet av den vattenkraft som enligt givet tillstånd kan uttas i kraftverket.

Lagen med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet

Bygdeavgift enligt bestämmelserna i 6 kap. 2 § ska inte utbetalas.

Sakägarförteckning

I den till ansökan bifogade sakägarförteckningen har berörda fastighetsägare förtecknats och fastighetskarta redovisats.

Markintrång

Den vattenverksamhet som nu provas medför inte några skador som erfordrar särskild skadereglering.

Avgift för prövning av vattenverksamheten

Beräknad kostnad för planerade åtgärder med G-Hammarby kraftverk har beräknats till 5,3 miljoner kr och grundavgiften föreslås därför till 30 000 kr i enlighet med bestämmelserna i 3 kap. 4 § förordningen om avgifter för prövning och tillsyn enligt miljöbalken.

INKOMNA YTTRANDEN

Naturvårdsverket, Havs- och vattenmyndigheten och Myndigheten för samhällsskydd- och beredskap har samtliga avstått från att yttra sig i målet.

Kammarkollegiet har yrkat att ansökan ska avvisas. För det fall domstolen, trots bristerna i underlaget, har för avsikt att pröva ansökan i sak har kollegiet yrkat att ansökan ska avslås.

Grunder m.m.***Lagligförklaring***

Sökanden uppger att inga åtgärder vidtagits vid anläggningen efter miljöbalkens ikraftträdande och att det inte är möjligt att beskriva exakt när varje anläggningsdel har tillkommit och vilka arbeten som utförts under de olika tidsperioderna. Vidare uppger sökanden att ”Det bör i det sammanhanget betäckas att nuvarande ägare övertog Gestrike-Hammarby vattenkraftverk under år 2006”. Kollegiet erinrar om att enligt 1983 års vattenlag är verksamhetsutövaren bevisskyldig avseende de förhållanden som rådde innan företaget utfördes. Av nämnda bestämmelse framgår följande. ”Om ett vattenföretag efter det denna lag har trätt i kraft har utförts utan tillstånd, är företagaren bevisningsskyldig i fråga om de förhållanden som rådde i vattnet innan företaget utfördes.”

Kammarkollegiet noterar att sökanden har inkommit med bl.a. teckningar samt ett foto över ”Gästrike-Hammarby”. Såvitt kollegiet uppfattar dessa handlingar utvisar de att nuvarande anläggning förefaller skilja sig väsentligt från den/de anläggningar som tidigare funnits på platsen, t.ex. kvarn och bergsmanssmedja. Vidare noterar kollegiet skillnaden i de kartor som finns i MKB jämfört med de kartor som bifogats som bilaga 8 till ansökan.

Kammarkollegiet noterar att det fortfarande inte framgår vid vilken tidpunkt den hydrauliska luckan med nivåregleringsautomatik installerats. Det framgår inte heller när den mekaniska grindrensaren med automatik installerats. Enligt kollegiets mening har sökanden fortfarande inte inkommit med de efterfrågade uppgifterna om hur anläggningen påverkar naturförhållandena på platsen. Kollegiet anser därför att det inte är möjligt att pröva frågan om lagligförklaring i sak varför ansökan ska avvisas i denna del.

Detaljplan

Kammarkollegiet har yrkat bl.a. att domstolen ska förelägga sökanden att inkomma med uppgift om vilka åtgärder sökanden vidtagit för att få till stånd den ändring i detaljplanen som uppgetts som nödvändig. Enligt kollegiets mening är

verksamhetens förenlighet med gällande plan en förutsättning för att ansökan ska kunna beviljas. Denna grundläggande förutsättning saknas i föreliggande ärende varför kollegiet anser att ansökan ska avvisas redan på denna grund.

Kulturmiljö, arkeologisk undersökning

Sökanden har tidigare angett att anläggande av ett omlöp kan skada kulturmiljön. Kollegiet vill här erinra om att ansökan avser lagligförklaring av anläggning samt tillstånd till drift av kraftverket. Kammarkollegiet konstaterar att sökanden fortfarande inte har kompletterat provningsunderlaget med de uppgifter kollegiet tidigare efterfrågat, dvs. ett underlag som kan ligga till grund för bedömningen av frågan om anläggande av omlöp kan skada naturmiljön samt en arkeologisk undersökning. Kollegiet anser därför att ansökan ska avvisas även på denna grund.

Markundersökning

Enligt kollegiets mening bör i beräknad saneringskostnad avseende markföroreningar även ingå kostnaden för omhändertagande av förorenade massor. Denna kostnad ska finnas med i den samhällsekonomiska beräkningen. Något sådant underlag finns dock inte. Enligt kollegiets mening ska ansökan avvisas även på denna grund.

Bästa möjliga teknik

Kammarkollegiet konstaterar att sökanden ännu inte har inlämnat något underlag till stöd för förslaget att intagsgallret ska ha 35 graders lutning. Som kollegiet tidigare har konstaterat har sökanden godtagit en minimitappning på 500 l/s i fiskvägen/ faunapassagen och att flödet ska variera under året för att återskapa ett så naturligt flöde som möjligt i fiskvägen. Kammarkollegiet har efterfrågat uppgifter om hur sökanden ska säkerställa angivna minimitappning/naturliga flöde. Kollegiet konstaterar att sökanden fortfarande inte har redovisat efterfrågade uppgifter. Även denna brist är, enligt kollegiets mening, grund för avvisning av ansökan.

Samhällsekonomisk bedömning

Sökanden uppger att kostnaden för planerade åtgärder uppgår till 5,3 miljoner kr. Redan av ansökan med bilagor kan utläsas att sökanden beräknar kostnaden för miljöåtgärder (fiskväg, intag, flyktväg) till 1 700 000 kr. Till detta bör läggas de av sökanden angivna kostnaderna för planändring, dvs. 50 000 – 100 000 kr. Kollegiet noterar att det saknas uppgifter dels om kostnader för arkeologisk undersökning och framtagande av rapporten avseende markföroreningar, dels om beräkning av kostnaderna för sanering, dvs. den sanering som förefaller vara nödvändig för att det ska vara möjligt att anlägga en fungerande faunapassage. Även uppgift om kostnader/ intäktsbortfall för minimitappning saknas. Kollegiet noterar vidare att sökanden inte har kompletterat underlaget med uppgifter om kostnader för uppförande/ reparationer/förbättringar av befintlig/a anläggning/ anläggningsdelar och uppräknat av dessa kostnader till dagens kostnadsläge.

Sökanden uppger en beräknad intäkt på 32 öre/kWh (28 öre/kWh och 4 öre/kWh nätnytta). Uttagskostnaden med fisk- och flyktväg inräknad beräknas till 30,5 öre/kWh. Kollegiet ifrågasätter därför om detta innebär att sökanden inte behöver betala någon avgift till nätägaren för att bli av med sin överskottsel. Uppgifter saknas även avseende denna fråga. Kollegiet erinrar även om att ersättning för såld el ska beräknas utifrån aktuellt pris. Mot denna bakgrund vidhåller Kammarkollegiet att sökandens beräkning fortfarande har sådana brister att den inte kan ligga till grund för att göra en adekvat samhällsekonomisk bedömning. Ansökan ska således avvisas även på denna grund.

Vad sökanden anför om faunapassage

Sökanden har uppgett att det idag finns relativt lite uppföljning av de fiskvägar som har konstruerats och den nytta som dessa fiskvägar har på den biologiska mångfalden med referens till rapporten ”R.K. & K.L., 2014. Uppföljning av miljöförbättrande åtgärder i vattendrag – En sammanställning av dagens erfarenheter”.

Kammarkollegiet noterar att av den angivna rapporten framgår bl.a. följande. Tidigare var det generella mönstret att effektuppföljning inte ingick i

restaureringsprojekten. Detta har lett till en kunskapsbrist angående restaureringsmetodernas faktiska effektivitet samt en brist på bra uppföljningsmetoder. Det är först under de senaste 20 åren som uppföljningsarbetet har tagit fart och antalet vetenskapliga rapporter ökat. Av de rapporter som finns kommer merparten från Nordamerika. I rapporten gör författarna bl.a. en genomgång av befintliga uppföljningsmetoder samt en presentation av de manualer och rapporter som de anser relevanta för uppföljning av restaureringsåtgärder. Såvitt Kammarkollegiet uppfattar den angivna rapporten ifrågasätter författarna inte att försiktighetsmått/miljöförbättrande åtgärder vidtas. Rapporten har sammanställts för att ge en samlad bild av det aktuella kunskapsläget vad gäller metoder för uppföljning och utvärdering i vattendrag, med fokus på sidovattendrag. Kollegiet vidhåller vad som tidigare anförts avseende försiktighetsmått, som bl.a. kravet på fungerande faunapassage.

Miljökvalitetsnormer

Bolaget har anförts bl.a. att det inte kan vara rimligt att investera en så betydande summa för att eliminera ett vandringshinder i ett vattendrag utan förekomst av och förutsättningar för kända vandringsbenägna arter. Kammarkollegiet erinrar om att alla fiskar vandrar. Sökanden anför vidare att ett väldigt stort fokus är lagt på ett vandringshinder när det finns fler påverkansfaktorer i området som bidrar till en måttlig ekologisk status. Av VISS framgår att den ekologiska statusen för Gavelhytteån har klassificerats till måttlig. Kvalitetskravet är att god ekologisk status ska nås 2021. Vattenförekomsten uppnår inte god ekologisk status med avseende på konnektivitet på grund av att den påverkas av vandringshinder. Problemet kan åtgärdas genom t.ex. utrivning av vandringshinder eller anläggande av fiskväg förbi vandringshinder. Kammarkollegiet noterar att det enda vandringshindret i vattenförekomsten Gavelhytteån är den här aktuella anläggningen. Möjligheten att uppnå god ekologisk status med avseende på konnektivitet kan således nås antingen genom att anläggningen rivs ut eller att fungerande fiskväg/faunapassage för både uppströms och nedströms vandring anläggs för att möjliggöra för vandrande fauna att passera anläggningen.

Vad gäller möjligheten att nå god ekologisk status avseende hydrologisk regim erinrar kollegiet om att den här aktuella anläggningen medför att flödet och vattenståndet avviker alltför mycket från ett naturligt tillstånd. Kollegiet erinrar om EU-domstolens förhandsavgörande i mål nr C-461/13 från den 1 juli 2015 som innebär att medlemsstaterna är skyldiga att inte ge tillstånd till verksamheter eller åtgärder som kan orsaka försämring av en ytvattenförekomsts status eller om verksamheten eller åtgärden äventyrar uppnåendet av en miljökvalitetsnorm hos en ytvattenförekomst. EU-domstolen har genom domen slagit fast att miljökvalitetsnormerna för vatten, inklusive normerna för ekologisk status och ekologisk potential, är tvingande och avgörande för bedömningen av om en verksamhet kan tillåtas eller inte. Det föreligger således både en skyldighet att inte äventyra uppnåendet av gällande miljökvalitetsnorm och en skyldighet att förebygga en försämring av vattenförekomstens status för att uppnå de kvalitetsmål som eftersträvas av unionslagstiftningen. Nationella domstolar och övriga nationella myndigheter är därför förhindrade att meddela tillstånd till verksamheter som äventyrar uppnåendet av en miljökvalitetsnorm eller inte förebygger försämring av vattenkvaliteten i en vattenförekomst. Som framgår av VISS krävs för att god ekologisk status ska nås i vattenförekomsten antingen att anläggningen rivs ut eller att fungerande fiskväg/faunapassage för upp- och nedströms vandring anläggs. Kammarkollegiet anser att de alternativ till det föreslagna omlöpet som sökanden föreslagit (gjuten fisktrappa eller denilränna) inte motsvarar bästa möjliga teknik då de inte kan förväntas fungera lika bra som ett omlöp. Gjuten fisktrappa eller denilränna är därför inte godtagbara alternativ som villkor för lagligförklaring m.m. Det enda alternativ som här motsvarar bästa möjliga teknik och som kan förväntas fungera för samtliga förekommande arter är det föreslagna omlöpet.

Länsstyrelsen Gävleborg har anfört bl.a. följande. Länsstyrelsen tillstyrker bolagets ansökan, yrkandet om tid för oförutsedd skada samt yrkandet om verkställighetsförordnande. Med tanke på de begränsade åtgärder som kommer att utföras vid anläggningen bör arbetstiden fastställs till tre år.

Länsstyrelsen godtar de av bolaget föreslagna vattenhushållningsbestämmelserna med en sänkningsgräns på +67,04 m och en dämningssgräns på +67,44 m. Vattennivån bör dock inte få sänkas under +67,24 m utan att det föregåtts av en anmälan till tillsynsmyndigheten. Minimitappning på 0,5 m³/s ska släppas genom fiskvägen.

Länsstyrelsen ser positivt på att bolaget vidhåller målsättningen att skapa en väl fungerande faunapassage vid kraftverket i G- Hammarby. Det är av stor vikt för hela sjösystemet att vandringshindret i G- Hammarby kan åtgärdas på ett bra sätt. Det är även viktigt att de värsta föroreningarna inom det område där passagen ska anläggas åtgärdas samtidigt. För att underlätta att dessa mål kan nås är länsstyrelsen beredd att acceptera bolagets förslag att sanera marken i direkt anslutning till faunapassagen genom att gräva bort massorna till ett djup på 0,5- 1 m under och 1-2 m vid sidan om passagen samt inom den s.k. loopen under förutsättning att passagen anläggs på en tät duk som appliceras på sådant sätt att omgivande föroreningar inte kommer att kunna spridas med vattnet i faunapassagen. Den slutliga bedömningen av hur brett område som behöver efterbehandlas vid sidan om passagen bör utgå ifrån hur nära det är möjligt att gräva utan att passagen skadas vid en eventuell framtida sanering av närliggande områden. Vad gäller djupet bör utgångspunkten vara att inom det område som på ritningarna markerats som asfalterat och tidigare inte varit bebyggt ska efterbehandling ske ner till grundvattennivån medan övriga delområden där det enligt ritningarna funnits byggnader bör efterbehandlas ner till ett naturligt stopp i djupled i form av betonggrund eller liknande.

Förutom att sanering sker under och vid sidan om faunapassagen samt inom loopen anser länsstyrelsen även att den i dag asfalterade delen av området mellan passagen och Gavelhytteån bör saneras samtidigt. Detta delområde uppvisade så höga föroreningshalter vid provtagningarna att det skulle behöva efterbehandlas för att minska belastningen på ån. Eftersom området mellan ån och passagen är smalt kan det enligt länsstyrelsens bedömning blir svårt att genomföra en sanering av detta område i efterhand utan att riskera att skada passagen. I detta delområde bör det räcka att sanering sker till största djup som är möjligt att genomföra utan att kräva

spontning. För att förenkla en eventuell framtida sanering av närliggande områden är det även önskvärt att schaktgränsen markeras med någon form av duk eller dylikt. Beslut i frågan om schaktens slutliga utformning bör kunna överlåtas till tillsynsmyndigheten i samråd med bolaget.

Länsstyrelsen yrkar att tillståndet förenas med följande villkor:

- Utbyggnadsvattenföringen får maximalt uppgå till 10 m³/s.
- Sökanden ska anlägga en fiskväg/faunapassage som möjliggör fiskpassage förbi kraftverket. Fiskvägen ska utformas som ett omlöp i huvudsaklig överensstämmelse med vad som angivits ansökningshandlingarna (bilaga 5 till MKB). Fiskvägens sträckning och närmare utformning ska bestämmas i samråd med tillsynsmyndigheten. Fiskvägen ska vara i drift senast vid arbetstidens utgång och för framtiden ansvarar sökanden för fiskvägens underhåll och funktion.
- Intaget till kraftverket ska förses med snedställt galler som förhindrar att ål och annan fisk förs in till kraftverkets turbin/turbiner. Gallrets spaltvidd får inte överstiga 15 mm.
- Sökanden ska anlägga en förbipassage för nedströms vandrande fisk (nedströmsfiskväg) vid intagsgallret till kraftstationen som utformas i huvudsaklig överensstämmelse med vad som angivits ansökningshandlingarna. Nedströmsfiskvägen ska vara i drift senast vid arbetstidens utgång och för framtiden ansvarar sökanden för fiskvägens underhåll och funktion.
- Förbi kraftverket ska framläppas en minimitappning motsvarande minst 10 % av MQ, d.v.s 0,5 m³/s. Minimitappningen ska ske genom fiskvägen och ska om möjligt varieras över året så att det efterliknar naturliga fluktuationer.
- För kontroll av vattenståndet uppströms dammen ska sökanden uppsätta och underhålla en väl synlig vattenståndsskala där dämning- och sänkningsgränsen är tydligt markerade.
- Maskiner som används i vatten ska vara desinficerade eller ha uppnått fullständig torrhet om de flyttats från annan sjö eller vattendrag.
- Allt arbete i vatten ska utföras med stor aktsamhet för att minimera risken för grumling och för att minska risken för att olja och andra miljöskadliga föroreningar når vattnet.

- Grumlande arbeten bör utföras under perioden 1 september till 14 maj.
- Maskiner som används i vattnet ska i görligaste mån ha vegetabilisk olja i hydraulsystemet.

Sandvikens kommun, samhällsbyggnadsnämnden, har anfört bl.a. följande. Nämnden har inget att erinra mot bolagets ansökan om lagligförklaring av G-Hammarby kraftverk. Dammen bör behållas för att inte påverka riksintresset och områdets karaktär. Nämnden ställer sig positiv till att en faunapassage (fiskväg) anläggs vid kraftverket eftersom det medför en positiv påverkan på vattenförekomstens ekologiska status samt på kommunens miljökvalitetsmål om ”levande sjöar och vattendrag”. Det bör dock tas i beaktande hur en eventuell fiskväg påverkar riksintresset och områdets karaktär. Marken där en eventuell fiskväg ska anläggas är angiven som industrimark i gällande detaljplan och en ny detaljplan krävs för åtgärden. Marken ligger även inom strandskydd vilket måste beaktas.

Mats Mattsson, ägare till hälften av ZZ, ägare till Mattssons Energi- och Klimatkontroll AB som äger ZX samt ägare till Ribacken AB som nyligen köpt ZY, har yrkat att sökanden vidtar erforderliga åtgärder för att stoppa inläckande vatten i byggnad på ZY. Som grund för yrkandet har han anfört bl.a. följande.

Dammen i G-Hammarby har under de senaste åren förfallit. Den utlagda länsen som var tänkt att skydda intagsgallren från löv och andra flytande föremål har med tiden börjat sjunka och blivit bevuxen med olika buskar och träd. Det ser väldigt ovårdat ut samtidigt som intagsgallren blivit mer tilltäppta och kraftstationen därmed tappat effekt.

Över intagsfåran till turbinen samt över fåran för förbisläpp av vatten då vattenståndet är högt löper en väg. Vägen har skyddande räcke som ska minska risken för att någon faller ner i vattnet. Det nedre räcket vid fåran för förbisläpp saknas. Här finns en stor risk att barn eller hundar faller ner. Ett hundratal meter bort från

kraftstationen finns ett familjebehandlingshem och det är många familjer och barn som uppehåller sig på vägen över kraftstationen för att fiska.

Vid vägen intill kraftstationen samt på kraftstationens fasad finns ett antal belysningsarmaturer, ingen av dessa armaturer fungerar vilket innebär att det är helt mörkt där på nätterna. På andra sidan turbinen finns ett ytterligare förbisläpp som är stängt. Här har emellertid jordmassorna börjat skjuta ut betongväggen som man provisoriskt stämpat upp med trävirke. Fem meter längre ner är ett tillhåll för fritidsfiskare eftersom fisken samlas där i brist på möjlighet att vandra vidare. Om denna stämp ger vika kommer väldigt stora vattenmassor att svepa med sig allt och alla som finns i närheten nedanför kraftstationen.

Byggnaden på fastigheten ZY har tidigare varit en kvarn. I byggnadens källarvåning finns en intagstunnel under vägen som löper på sökandens fastighet XY. I tunnelns väggar har det uppstått läckage av inträngande vatten.

SÖKANDENS BEMÖTANDE ÖVER INKOMNA YTTRANDE

Faunapassage

Bolagets mål är att bygga en välfungerande faunapassage för alla fiskarter som finns i området. Övriga förslag beskriver vilka åtgärder som finns i beredskap om problematiken med de förorenade massorna blir för stor. Att bibehålla kraftverket och bygga ett omlöp kommer att resultera i att förnyelsebar energi även fortsättningsvis produceras och att ett tidigare stängt vattendrag öppnas för vandring. En fiskväg har också fördelen att den kan stängas om det i framtiden skulle bli problem med främmande arter i vattendraget.

Sökanden är väl medveten om att reglerdammen är det enda vandringshindret i vattenförekomsten och att en eliminering av befintligt vandringshinder kommer att öppna ett stort vattenområde för migration av fisk. Idag finns dock relativt lite uppföljning på de fiskvägar som har konstruerats och den nytta som dessa fiskvägar har på den biologiska mångfalden, (R. Karlsson et.al).

Tappningsregim och regleringsamplitud

Bolaget kommer att upprätta kontrollprogram tillsammans med länsstyrelsen. I detta kommer bl.a. de åtgärder som krävs för att säkerställa minimitappningen i omlöpet under året att beskrivas. Sökanden vill också åter påtala att kraftverket drivs som ett strömkraftverk med mycket liten hydrologisk påverkan på kringliggande sjösystem. Regleringsdammen skapar en dämning upp till Ältebosjöns utlopp och troligen en liten bit upp i sjön förbi Ältebosjöns badplats. Kraftverket har ingen inverkan på hydrologin nedströms kraftverket eftersom det vatten som kommer in i kraftverket också kommer ut ur kraftverket. Allt vatten som flödar in i Gavelhytteån från Ältebosjön flödar också momentant ut ur Gavelhytteån och in i Storsjön. Dessutom följer flödet naturliga fluktuationer. Flödet kommer att variera naturligt eftersom dammens vattennivå ligger stabilt utom vid perioder när det är mycket torrt eller vid mycket höga flöden. Det finns ingen torrfåra eller någon naturlig fåra med reducerad vattenvolym vid kraftverket. Reglerdammen ligger i anslutning till en väg över dammen och kraftverket ligger i direkt anslutning till dammen.

Kammarkollegiet ifrågasätter behovet av regleringsgränser vid kraftverket. Ett av skälen till länsstyrelsens föreläggande är att det ska finnas fastställda dämnings- och sänkingsgränser för att länsstyrelsen ska kunna bedriva meningsfull tillsyn över vattennivåer. Bolaget har i och för sig inte något behov av att ha fastställda regleringsamplituder. Utan regleringsamplituder uppnås en större frihet vid framförallt högre flöden. Kraftverket kommer dock även fortsättningsvis att drivas som ett strömkraftverk med en så jämn uppströmsvattenyta som den tekniska utrustningen medger. Sökanden ser det som positivt att ha fastställda dämnings- och sänkingsgränser för att i framtiden slippa diskussioner om för höga eller låga nivåer i uppdämningen.

Bästa möjliga teknik

Sökanden har tagit del av Havs- och vattenmyndighetens rapport 2013:14 för att utröna vad som är bästa möjliga teknik (BMT). Det kan här noteras att rapporten inte ger något entydigt svar på frågan vad som är BMT. Av rapporten framgår att det har skett litteraturstudier och egna försök för att utröna vad som är BMT utan att något entydigt svar framkommit. Vad som är tydligt är att bästa möjliga utprovade

teknik är 18 mm spaltvidd i intagsgallret. Enligt rapporten används spaltvidder ända ner till 6 mm, men huruvida spaltvidder mindre än 18 mm skulle vara bättre teknik framgår inte. Det framgår inte heller vilken utprovad lutning på intagsgallret som är BMT. Slutsatsen är att lutningen bör vara omkring 30°. Kontentan av Havs- och vattenmyndighetens rapport 2013:14 är att man inte vet vad som egentligen är BMT. Att då fordra att sökanden ska ha den kunskapen och kunna redogöra för BMT i ansökningshandlingarna är att ställa för höga krav. Sökanden har accepterat en spaltvidd mellan gallerstavarna på 15 mm och föreslagit lutningen på intagsgallret till 35°. I forskningen omkring BMT har det inte tagits hänsyn till att även kraftverksdriften ska omfattas av BMT. Här utgör varje mm mindre spaltvind en negativ påverkan avseende BMT för kraftverksdriften. Det bör dock anmärkas att det viktiga inte är gallerlutning eller avståndet mellan gallerstavarna utan att vattenhastigheten i intaget inte överstiger 0,4 m/s, vilket sökanden kommer att tillse.

Miljökonsekvensbeskrivning

Enligt Kammarkollegiet finns ingen beskrivning hur kraftverket påverkar naturförhållandena på platsen, vilket delvis är korrekt eftersom det inte till fullo går att redogöra för kraftverkets påverkan på vattendraget. Det är idag inte möjligt att fastställa vattendragets ursprungliga förhållanden och sannolikt har också den ekologiska statusen varierat i vattendraget beroende på vilka aktiviteter som varit pågående vid olika tidpunkter. Gavelhytteån har varit påverkad av mänskliga aktiviteter sedan mitten av 1600-talet och aktiviteterna har alltid varit knutna till stränderna och vattnets kraft har nyttjats på platsen i drygt 300 år. Det finns ingen tillförlitlig dokumentation som visar hur vattendragets ekologiska status har varit historisk och hur statusen har varierat sedan industrialiseringen startade för 300-400 år sedan längs vattendragets stränder.

Sulfitfabriken startade sin verksamhet 1888 och lades ned 1982 och första kraftverket på platsen startade 1888. Nuvarande kraftverk har funnits på platsen, i befintligt skick, sedan 1939. Vilken inverkan sulfitfabriken har haft på vattendragets ekologiska status är idag oklart. Det kan dock förmodas att föroreningshalten i vattendraget har varit betydligt högre än vad den är idag. Föroreningar som kan

förväntas i samband med en dylik verksamhet är kisaska som innehåller metaller, men även kvicksilver, kadmium och extraherbart organiskt bundet klor (EOCI). Som tidigare nämnts utgörs platsens markförorening främst av kisaska.

Kända undersökningar i området runt vattenförekomsten är tre provfisken i Ottnaren och ett provfiske i Ältebosjön som genomfördes i slutet av 1980-talet. Provfisket visade att Ottnaren hade måttlig status och Ältebosjön otillfredsställande ekologisk status avseende fisk, enligt elfiskeregistret. I Storsjön har åtta sjöprovfisken skett 1998-2005 och resultatet har bedömts till måttlig ekologisk status för fisk enligt VISS. När det gäller kemisk status har det inte genomförts några kända analyser av vattnet i Gavelhytteån eller i sedimentet enligt VISS. Känt är att Ältebosjön höjdes ca 8 m i slutet på 1600-talet; en höjning som 1868-1870 följdes av en sänkning på ca 1,5 m. Hur denna höjning och sänkning påverkat Gavelhytteån är obekant för bolaget.

Utifrån denna bakgrund är det svårt att identifiera den inverkan kraftverket haft på vattendraget. Det är troligt att vattenförekomsten idag har den bästa ekologiska statusen på minst 100 år och det är svårt att separera kraftverkets specifika påverkan från övriga påverkansfaktorer, speciellt som ingen vet hur vattendragets ekologiska status varit på 1500 - och 1600-talet. Sökanden vill inte förringa den påverkan som kraftverksdammen har eller har haft i vattendraget, men vill samtidigt påtala att det historiskt funnits fler betydelsefulla påverkansfaktorer i vattendraget som bidragit till vattendragets ekologiska status. Idag utgör kraftverksdammen vattenförekomstens största påverkansfaktor, som sökanden nu önskar eliminera genom en lämpligt utformad fiskväg.

Miljö kvalitetsnormer, EU dom nr C-461/13

Kraftverket drivs som ett strömkraftverk och har mycket liten hydrologisk påverkan på kringliggande sjösystem. Regleringsdammen skapar en dämning upp till Ältebosjöns utlopp och troligen en liten bit upp i sjön förbi Ältebosjöns badplats. Reglerdammen är också Ältebosjöns tröskel sedan sjöns naturliga tröskel har grävts bort.

Kraftverket har ingen inverkan på hydrologin nedströms kraftverket. Eftersom det vatten som kommer in i kraftverket också kommer ut ur kraftverket. Allt vatten som flödar in i Gavelhytteån från Ältebosjön flödar också ut ur Gavelhytteån och in i Storsjön. Dessutom följer flödet naturliga fluktuationer eftersom kraftverket drivs som ett strömkraftverk. Flödet kommer att variera naturligt eftersom dammens vattennivå ligger stabilt, utom vid perioder när det är mycket torrt eller vid mycket höga flöden.

Det finns ingen torrfåra eller någon naturlig fåra med reducerad vattenvolym vid Hammarby kraftverk. Reglerdammen ligger i anslutning till en väg som går över reglerdammen och kraftverket ligger i direkt anslutning till reglerdammen. Hammarby kraftverks huvudsakliga påverkan på Gavelhytteån är det vandringshinder som reglerdammen utgör. Reglerdammen utgör en sträcka på 5-10 m och är ett definitivt vandringshinder i vattendraget. Men trots vandringshindret får den naturliga åfåran aldrig någon sträcka med reducerad vattenvolym eftersom kraftverkets utloppskanal mynnar direkt i samband med regleringsdammens utlopp i den naturliga åfåran.

I Gavelhytteån har det funnits vandringshinder i minst 400 år. Dessa vandringshinder har sett olika ut och vissa av dem kan ha varit passerbara för fisk och andra arter. Det är idag svårt att säga hur passerbara tidigare vandringshinder har varit. I området har det även förekommit sjöhöjningar såväl som sjösänkningar. Utifrån områdets historik är det idag svårt att skilja ut vilken påverkan Hammarby kraftverk har haft och har på Gavelhytteån. Bedömningen är att kraftverkets huvudsakliga påverkan är det vandringshinder som kraftverkets reglerdamm utgör. Vandringshindret förhindrar fisk och andra organismer att sprida sig/vandra mellan Storsjön och Ältebosjön/Ottaren.

Kammarkollegiet påtalar att det i VISS framgår att flödet inte uppnår god status avseende hydrologisk regim. Orsaken är att flödet och/eller vattenståndet, på grund av reglering, avviker alltför mycket från ett naturligt tillstånd. Vattenmyndighetens bedömning av den hydrologiska regimen i Gavelhytteån är baserad på SMHI:s

hydrologiska modell S-hype som finns beskriven på SMHI:s hemsida. Enligt SMHI:s modell är regleringsgraden på drygt 30 % inom Gavelhytteåns, Ottnarens, Ältebosjöns och Storsjöns hela avrinningsområden. Mätosäkerheten för dygnsflödesmedelvärdena i Gavelhytteåns vattenförekomst är ca 32 %. Bedömningen i VISS anses vara medelmåttig d.v.s. C-medel.

Skälet till att regleringsgraden är drygt 31 % i Gavelhytteåns delavrinningsområde är att den beskrivna regleringsgraden i VISS gäller huvudavrinningsområdet för respektive delavrinningsområde. Regleringsgraden är lägst i Gavelhytteån i förhållande till kringliggande vattenförekomsters avrinningsområden. Delavrinningsområdena "Utloppet ur Ottnaren", "Utloppet ur Ältebosjön", "Gavelhytteåns vatten" och "mynnar i Storsjön" har ungefär samma avrinningsområde. Inom detta avrinningsområde finns fler dammanläggningar än Hammarbys kraftverksdamm som påverkar den hydrologiska regimen inom hela avverkningsområdet.

Dagens förhållanden i Gavelhytteån och kringliggande vatten är en spegling, inte bara av kraftverksdammen, utan även av all annan verksamhet som bedrivs och har bedrivits i området under flera hundra år. Detta inkluderar fler vandringshinder, industriell verksamhet och jordbruksaktivitet. Att riva ut kraftverksdammen kommer att resultera i att dammen försvinner samtidigt som vattennivån i Ältebosjön minskar eftersom kraftverksdammen är tröskel för Ältebosjön. Att stänga kraftverket och riva ut dammen kommer att förändra områdets karaktär vilket de boende i Gästrike-Hammarby inte önskar och en eventuell utrivning kommer att förändra karaktären på ett riksintresse för kulturmiljö.

Kammarkollegiet skriver följande i sitt yttrande: *"EU-domstolen har i dom den 1 juli 2015 i mål C-461/13 slagit fast att miljö kvalitetsnormerna för vatten, inklusive normerna för ekologisk status och ekologisk potential, är bindande, absoluta och avgörande för bedömningen av om en verksamhet kan tillåtas eller inte"* samt att: *"Domstolen konstaterar att artikel 4a i-iii i Ramdirektivet för vatten inte enbart innehåller principiella skyldigheter utan även avser enskilda projekt. Medlemsstaterna är därför skyldiga att inte lämna tillstånd till ett projekt om detta kan*

orsaka en försämring av en ytvattenförekomsts status eller när projekt äventyrar uppnående av god status, god potential eller god kemisk ytvattenstatus hos en ytvattenförekomst."

Mål C-461/13 rör bl.a. omfattande muddringar av floden Weser för möjliggörande av transport av större containerfartyg på floden. Detta ärende avser ett vattenkraftverk som byggdes om år 1939 till sin nuvarande form men som har funnits på platsen sedan 1888. I den äldsta utformningen var kraftverkets drivvattenföring 3 m³/s lägre än idag. Det har också förekommit järnbearbetning på platsen sedan 1500-talet. Redan år 1568 ska det enligt uppgifter ha funnits en hytta i området. År 1637 anlades ytterligare en hammare och i beskrivningar av bruket från 1646 omnämns även en masugn. Samtliga verksamheter har varit beroende av vattenkraft. Denna ansökan innebär inte några försämringar för områdets ekologiska status som ovanstående verksamhet i mål C-461/13 utan möjligen en förbättring genom att ett vandringshinder kommer att byggas bort. Hänvisningen till mål C-461/13 är inte relevant i detta ärende, eftersom det inte finns den minsta likhet mellan den stora omfattningen av den flera kilometer långa muddringen i floden Weser och den lilla inverkan en byggnation av en fiskväg förbi Hammarby kraftverk har.

Påverkan på kulturmiljö och friluftsliv

Att riva ut kraftverkets reglerdamm är förenat med risker då sedimenten i dammen troligtvis är förorenade av tungmetaller, bl.a. kvicksilver och bly. Det är möjligt att en utrivning av reglerdammen inte har någon direkt påverkan på byggnaderna inom riksintresset, dock försvunnen vattenspiegel kommer att förändra områdets karaktär.

En annan aspekt är att de boende i Hammarby önskar bibehålla dagens damm, vilket framkom med stor tydlighet under samrådet med allmänheten. Dammen utgör en viktig del av områdets pittoreska utformning och många har sjötomter med brygga och nyttjar båt för att komma ut på Ältebosjön och Otnaren. Vidare är dammen tröskel för Ältebosjön och det finns en oro att den uppströms liggande badplatsen blir obrukbar vid en utrivning. Även länsstyrelsen vill att dammen

bibehålls. Sökanden har svårt att förstå hur en fiskväg skulle kunna skada naturmiljön i ett sterilt gammalt industriområde.

Lagligförklaring

Sökanden har i tekniska beskrivningen (TB) nogsamt beskrivit vilka anläggningsdelar som omfattas av lagligförklaringen. Av yrkandena framgår: *att Gästrike-Hammarby kraftverk med tillhörande anläggningsdelar (bl.a. regleringsdamm, kraftverksintag, maskinstation och utloppskanal) lagligförklaras*. Vidare finns samtliga anläggningsdelar redovisade med foton. Sökanden har därför svårt att förstå Kammarkollegiets synpunkter angående brister i TB. Det finns anläggningsdelar och arbeten som har utförts då 1880 års vattenrättsförordning var gällande men även då ÄVL och NVL styrde lagstiftningen. Det är inte möjligt att beskriva exakt när varje anläggningsdel har tillkommit och vilka arbeten som har utförts under de olika tidsperioderna. Det bör i det sammanhanget betänkas att nuvarande ägare övertog G-Hammarby vattenkraftverk under år 2006. Sökanden har svårt att se att det gör någon skillnad om laglighetsprövningen sker efter 1918 års VL eller 1983 års VL. Det är givet att det sker förändringar under en tidsperiod på 500 år i såväl byggnader som i kartbilden. Det väsentliga är att det framgår att vattenkraften har nyttjats under den tidsperiod som har redovisats. Det är ändå så att det är vattenavledningen som påverkar miljö och vattendrag. Om det är mekanisk eller elektrisk kraftutvinning saknar betydelse i det sammanhanget.

Samhällsekonomisk bedömning

Nyttan med en fiskväg ska genomgå en samhällsekonomisk bedömning enligt 11 kap. 6 § MB för att fiskvägen ska få anläggas. Sökanden har uppskattat kostnaderna till 1 700 000 kr för byggande av fiskväg med hänsyn till eventuell sanering och arkeologisk utredning och beräknat intäkten efter 32 öre per kWh (28 öre/kWh och 4 öre nätnytta). Uttagskostnaden med fisk- och flyktväg inräknat bedöms till 30,5 öre/kWh. För varje kilowattimme som produceras med vattenkraft minskar elproduktionen från energislag med större miljöpåverkan som till exempel olja och kol. Att lägga ned och riva ut kraftverk eller att inte tillåta återupptagande av driften i nedlagda vattenkraftverk på ett idag miljöriktigt sätt kan alltså direkt motverka

icke-försämringskravet i vattenförvaltningen. G-Hammarby vattenkraftverk, även om det är förhållandevis litet, bidrar till att upprätthålla spänningen på elnätet i glesbygd, som bara det innebär miljönytta.

Detaljplan

Detaljplanen för Hammarby industriområde ändrades den 29 september 1987. Inom detaljplanen gäller strandskydd. Området för det planerade omlöpet är i detaljplanen utmärkt som industriområde. Tillstånd till byggnation förutsätter planändring för att beteckna området som naturmark. Beräknad kostnad för planändringen uppgår till 50 000-100 000 kronor. Sandvikens kommun har uppgivit att kommunen idag har kö på detaljplanesidan på drygt ett år. Bolaget har inte ansökt om strandskyddsdispens, eftersom det inte kommer att krävas om tillstånd ges till omlöp och fortsatt verksamhet.

Markföroreningar, marksanering

Den 27 augusti 2015 genomfördes provtagning av marken inom området för den planerade fiskvägen. Jordprover togs ut genom provgroppsgrävning med grävmaskin i 10 provpunkter. Prover togs till 2,0 meters djup under markytan, beroende på markförutsättningarna i respektive provpunkt. Samlingsprov togs ut varje halvmeter. Alla uttagna prover har analyserats i fält med avseende på metaller och flyktiga organiska kolväten, med hjälp av en röntgenfluorescensdetektor (XRF, Delta 3000) som analyserar metaller samt en fotojoniseringsdetektor (PID, Minirae 3000) som analyserar organiska kolväten. Resultaten av genomförda fältanalyser visar på höga metallhalter i några av provpunkterna. Utifrån analysresultaten samt iakttagelser i fält och kännedom om områdets tidigare verksamhet har nio prov valts ut för laboratorieanalys. Metaller analyserades i sju av proverna och organiska kolväten (alifater, aromater, BTEX och PAH:er) analyserades i sex av proverna. Dessutom analyserades PCB i två av proverna. Proverna analyserades på ALS Scandinavia som är ett ackrediterat laboratorium. Följande resultat erhöles:

- Zink överskrider Avfall Sveriges haltgränser för farligt avfall i provpunkterna 1506 och 1508. Zink överskrider riktvärdet för mindre känslig markanvändning (MKM) i provpunkterna 1503, 1505 och 1510.

- Avfall Sveriges haltgränser för farligt avfall överskrids för bly i provpunkt 1506. I provpunkt 1508 överskrider bly riktvärdet för mindre känslig markanvändning (MKM).
- Arsenik och koppar överskrider riktvärdet för mindre känslig markanvändning (MKM) i provpunkterna 1505, 1506 och 1508.
- Kvicksilver överskrider riktvärdet för mindre känslig markanvändning (MKM) i provpunkterna 1505 och 1506.
- PAH-M och PAH-H överskrider riktvärdet för mindre känslig markanvändning (MKM) i nivån 1,5-2 m i provpunkt 1507.
- PCB överskrider riktvärdet för mindre känslig markanvändning (MKM) i nivån 0,5-1 m i provpunkt 1502 och i nivån 0,5-0,8 m i 1503.

Analysresultaten indikerar att det kan finnas behov av marksanering av området innan byggnationen av en fiskväg påbörjas. Det är flera skäl till att markundersökningen genomförts först under augusti, bl.a. har det tagit tid att få rådighet och grävtillstånd samt att hitta lämpliga utförare till uppdraget. Sökandens ambition är fortfarande att bygga en fiskväg som är anpassad till de arter som finns i området och därigenom eliminera ett vandringshinder. Eftersom arterna i området är svagsimmande krävs en fiskväg med svag lutning. Bolaget står fast vid sitt första förslag, vilket innebär en sanering på ett djup av 0,5-1 m under omlöpet och ca 1-2 m runt omlöpet, vilket har accepterats av länsstyrelsen. Vidare kommer området mellan de två fårorna att saneras då omlöpet kommer att konstrueras som en s.k. loop.

Sökanden kan inte se att denna sanering skulle försvåra för framtida sanering i resterande del av området, eftersom det kommer att vara fullt möjligt att sanera både ovanför och nedanför omlöpet utan att omlöpet påverkas.

Markföroreningarna har varit kända under flera år och tidigare har det inte funnits några kända planer på att området ska saneras. Regnvatten som silar ner genom marken transporterar troligen med sig markföroreningar ner till Gavelhytteån, men i vilken utsträckning detta sker är inte klarlagt då det inte genomförts några kemiska

analyser av vattnet eller i sedimentet enligt VISS. Detta är en pågående process sedan lång tid. Bolaget är inte ansvarigt för områdets markföroreningar och anser sig därför inte skyldigt att sanera hela området. Planerad sanering kommer dock att minska markföroreningarna i området.

Förlängd byggtid

Bolaget kan acceptera en byggtid på fem år. Redan tre år kan tyckas vara lång tid men upphandlande av tjänster och genomförande av planerade byggnationer kan av olika skäl fördröjas. Kommunens handläggningstid för ändring av rådande detaljplan uppgår till drygt ett år och därtill kommer tid att genomföra arkeologisk undersökning och marksanering.

Fiskeavgift

Sökanden accepterar en fiskeavgift som kan beräknas till 21 enheter. Beräknat efter klass 3 utgörs fiskeavgiften av en engångsersättning på 1 670 kr som kommer att utbetalas så snart det finns ett lagakraftvunnet tillstånd för G- Hammarby kraftverk.

Mats Mattsson

Ett program för utbyte av länsar vid Bångbro Kraft AB:s samtliga vattenkraftstationer är beslutat och länsarna vid G-Hammarby kraftstation kommer att bytas ut till nya i rostfritt material direkt efter att anläggningen har erhållit det nya tillståndet.

Det skyddande räcket vid vägen över dammen och befintliga belysningsarmaturer invid vägen vid kraftstationen kommer snarast att undersökas och åtgärdas vid behov.

Den vägg som är stämpad är en trävägg och denna vägg kommer att åtgärdas med betongförstärkning efter att anläggningen har erhållit det nya tillståndet.

Bolaget har besiktat konstruktionen kring intagstunneln och det finns ett förslag att stoppa inläckande vatten genom att befintliga väggar förstärks utvändigt med betong.

DOMSKÄL

Frågor om processhinder

Mark- och miljödomstolen har i beslut den 4 maj 2016 avslagit Kammarkollegiets ovan redovisade yrkanden om avvisning av bolagets ansökan. Beslutet har vunnit laga kraft. Genom fastighetsinnehav och servitutsavtal har bolaget styrkt erforderlig rådighet över vattnet inom berört område. Bolagets miljökonsekvensbeskrivning uppfyller kraven i 6 kap. MB. Något rättegångshinder i övrigt förekommer inte. Mark- och miljödomstolen finner sig därför oförhindrad att uppta bolagets ansökan till prövning i sak.

Lagligförklaring

Av utredningen i målet framgår att vattenkraften i Gavelhytteån har nyttjats åtminstone sedan 1500-talet. Vattenkraftverk i G-Hammarby anlades 1888 och byggdes om 1939. Några tillstånd för vattenkraftverket har inte påvisats och bolaget har därför ansökt om lagligförklaring enligt 17 § första stycket lagen om införande av miljöbalken (MP). Av nämnda lagrum framgår att den som äger en vattenanläggning som tillkommit utan tillstånd enligt vattenlagen (1983:291) eller motsvarande äldre lagstiftning får begära prövning av anläggningens laglighet hos mark- och miljödomstolen. Enligt 18 § MP ska lagligheten av anläggningen bedömas enligt de bestämmelser som gällde vid anläggningens tillkomst. I målet har inte framkommit några uppgifter om att den befintliga anläggningen på något sätt skulle ha förnärmat annans rätt eller allmänna intressen. Mot denna bakgrund finner mark- och miljödomstolen att det kan antas att anläggningen uppförts i enlighet med vid varje tid gällande bestämmelser och med hänsynstagande till motstående intressen. Gästrike-Hammarby vattenkraftverk med tillhörande anläggningsdelar kan därför förklaras vara lagligt.

11 kap. 6 § miljöbalken

Som särskild förutsättning för vattenverksamhet uppställs i 11 kap. 6 § miljöbalken ett krav att verksamhetens fördelar från allmän och enskild synpunkt ska överväga dess kostnader samt skador och olägenheter. Av sökandens redovisning i målet framgår att kraftverkets elproduktion kommer att generera ett ekonomiskt överskott och att bolaget avser att anlägga en fiskväg förbi det vandringshinder som kraftverket i dagsläget utgör. Mot denna bakgrund bedömer mark- och miljödomstolen att 11 kap. 6 § miljöbalken, i förening med lämpliga villkor, inte hindrar den ansökta verksamheten.

11 kap. 8 § miljöbalken

I 11 kap. 8 § miljöbalken stadgas en skyldighet för verksamhetsutövaren att utan ersättning vidta åtgärder för fiskens framkomst och fiskets bestånd. Till uppfyllande av sina skyldigheter enligt 11 kap. 8 § miljöbalken har sökanden åtagit sig att dels anlägga en fiskväg i form av ett omlöp, dels installera ett lutande fingaller framför turbinintaget jämte en flyktväg för nedströms vandrande fisk. Domstolen anser att sökanden genom en lämplig utformning av dessa åtgärder tillgodoser kraven i nyss nämnda bestämmelse.

Miljökvalitetsnormer för vatten

Anläggande av en fiskväg i form av ett omlöp samt installation av ett nytt intagsgaller i form av ett lutande fingaller med flyktväg för nedströmsvandrande fisk utgör enligt domstolen skyddsåtgärder som, sedda i ljuset av det principiella försämringsförbudet i EUs ramdirektiv för vatten, snarast är att bedöma som ägnade att förbättra berörda vattenförekomsters ekologiska status.

Planbestämmelser

Anläggande av en fiskväg i föreslaget läge enligt ansökan är inte förenligt med gällande detaljplan över området. Sökanden har dock uttalat som sin avsikt att ansöka om ändring av detaljplanen. Skäl föreligger därför att föreskriva ett villkor om att en ny lagakraftvunnen detaljplan förenlig med ansökta åtgärder ska finnas innan tillståndet, i den del som avser anläggande av fiskvägen, får tas i anspråk.

Markföroreningar

Av handlingarna i målet framgår att området för planerad fiskväg innehåller markföroreningar. Mark- och miljödomstolen finner lämpligt att överlåta åt tillsynsmyndigheten att avgöra hur området närmare ska undersökas avseende dessa föroreningar, hur eventuella marksaneringsarbeten ska utföras och hur uppgrävda massor ska hanteras.

Tid för anmälan av oförutsedd skada och arbetstid

Tid för anmälan av oförutsedd skada samt arbetstid bör fastställas i enlighet med sökandens förslag.

31 kap. 22 § miljöbalken

Storleken av den förlust eller inskränkning som en verksamhetsutövare vid en omprövning har att tåla utan ersättning enligt 31 kap. 22 § miljöbalken är beroende bl.a. av verksamhetens samhällsnytta och dess miljömässiga olägenheter. Mot denna bakgrund framstår bolagets förslag som godtagbart.

Verkställighetsförordnande

Mark- och miljödomstolen finner att bolaget anfört godtagbara skäl för bifall till yrkandet om verkställighetsförordnande.

Rättegångskostnader

Vad slutligen avser frågan om rättegångskostnader har bolaget medgett att betala yrkad ersättning till Länsstyrelsen Gävleborg och Kammarkollegiet med de belopp som framgår av domslutet.

Prövningsavgift

Mark- och miljödomstolen bestämmer ansökningsavgift till 31 000 kr av vilket sökanden redan inbetalt 16 000 kr. Grundavgiften (30 000 kr) är baserad på den av sökanden angivna anläggningskostnaden på 5,3 Mkr och tilläggsavgiften (1000 kr) är baserad på den angivna elproduktionen om 1 GWh per år. Sökanden äger rätt att avräkna vad som redan erlagts.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se **bilaga 1** (DV425)

Överklagande senast den 24 november 2016. Prövningstillstånd krävs.

På mark- och miljödomstolens vägnar

Göran Simonsson

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Göran Simonsson, ordförande, och tekniska rådet Lars Edlund samt de särskilda ledamöterna Tommy Odelström och Uno Norberg.

SVERIGES DOMSTOLAR

ANVISNING FÖR HUR MAN ÖVERKLAGAR - DOM I MÅL DÄR MARK- OCH MILJÖDOMSTOLEN ÄR FÖRSTA INSTANS

Den som vill överklaga mark- och miljödomstolens dom ska göra detta skriftligen. **Skrivelsen ska skickas eller lämnas till mark- och miljödomstolen.** Överklagandet prövas av Mark- och miljööverdomstolen vid Svea hovrätt.

Överklagandet ska ha kommit in till mark- och miljödomstolen **inom tre veckor** från domens datum. Sista dagen för överklagande finns angiven på sista sidan i domen.

Har ena parten överklagat domen i rätt tid, får också motparten överklaga domen (s.k. **anslutningsöverklagande**) även om den vanliga tiden för överklagande har gått ut. Överklagandet ska också i detta fall skickas eller lämnas till mark- och miljödomstolen och det måste ha kommit in till mark- och miljödomstolen **inom en vecka** från den i domen angivna sista dagen för överklagande. Om det första överklagandet återkallas eller förfaller kan inte heller anslutningsöverklagandet prövas.

För att ett överklagande ska kunna tas upp krävs att Mark- och miljööverdomstolen lämnar **prövningstillstånd**. Det görs om:

1. det finns anledning att betvivla riktigheten av det slut som mark- och miljödomstolen har kommit till,
2. det inte utan att sådant tillstånd meddelas går att bedöma riktigheten av det slut som mark- och miljödomstolen har kommit till,
3. det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av högre rätt, eller
4. det annars finns synnerliga skäl att pröva överklagandet.

Om prövningstillstånd inte meddelas står mark- och miljödomstolens avgörande fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till Mark- och miljööverdomstolen varför klaganden anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla uppgifter om:

1. den dom som överklagas med angivande av mark- och miljödomstolens namn samt datum för domen och målnummer,
2. den ändring av mark- och miljödomstolens dom som klaganden vill få till stånd,
3. grunderna (skälen) för överklagandet och i vilket avseende mark- och miljödomstolens domskäl enligt klagandens mening är oriktiga,
4. de omständigheter som åberopas till stöd för att prövningstillstånd ska meddelas, samt
5. de bevis som åberopas och vad som ska styrkas med varje bevis.

Har en omständighet eller ett bevis som åberopas i Mark- och miljööverdomstolen inte lagts fram tidigare, ska klaganden förklara anledningen till omständigheten eller beviset inte åberopats i mark- och miljödomstolen. **Skriftliga bevis** som inte lagts fram tidigare ska ges in samtidigt med överklagandet. Vill klaganden att det ska hållas ett förnyat förhör eller en förnyad syn på stället, ska han eller hon ange det och skälen till detta. Klaganden ska också ange om han eller hon vill att motparten ska infinna sig personligen vid huvudförhandling i Mark- och miljööverdomstolen.

Skrivelsen ska vara undertecknad av klaganden eller hans/hennes ombud.

Om ni tidigare informerats om att **förenklad delgivning** kan komma att användas med er i målet/ärendet, kan sådant delgivningssätt också komma att användas med er i högre instanser om någon överklagar avgörandet dit.

Ytterligare upplysningar lämnas av mark- och miljödomstolen. Adress och telefonnummer finns på första sidan av domen.

Hur man överklagar Mark- och miljööverdomstolens avgörande

Den som vill överklaga Mark- och miljööverdomstolens avgörande ska göra det genom att skriva till Högsta domstolen. Överklagandet ska dock skickas eller lämnas till Mark- och miljööverdomstolen.

Senaste tid för att överklaga

Överklagandet ska ha kommit in till Mark- och miljööverdomstolen senast den dag som anges i slutet av Mark- och miljööverdomstolens avgörande.

Beslut om häktning, restriktioner enligt 24 kap. 5 a § rättegångsbalken eller reseförbud får överklagas utan tidsbegränsning.

Om överklagandet har kommit in i rätt tid, skickar Mark- och miljööverdomstolen överklagandet och alla handlingar i målet vidare till Högsta domstolen.

Prövningstillstånd i Högsta domstolen

Det krävs prövningstillstånd för att Högsta domstolen ska pröva ett överklagande. Högsta domstolen får meddela prövningsstillstånd endast om

1. det är av vikt för ledning av rätts-tillämpningen att överklagandet prövas av Högsta domstolen eller om
2. det finns synnerliga skäl till sådan prövning, så som att det finns grund för resning, att domvilla förekommit eller att målets utgång i Mark- och

miljööverdomstolen uppenbarligen beror på grovt förbiseende eller grovt misstag.

Överklagandets innehåll

Överklagandet ska innehålla uppgifter om

1. klagandens namn, adress och telefonnummer,
2. det avgörande som överklagas (domstolens namn och avdelning samt dag för avgörandet och målnummer),
3. den ändring i avgörandet som klaganden begär,
4. de skäl som klaganden vill ange för att avgörandet ska ändras,
5. de skäl som klaganden vill ange för att prövningstillstånd ska meddelas, samt
6. de bevis som klaganden åberopar och vad som ska bevisas med varje bevis.

Förenklad delgivning

Om målet överklagas kan Högsta domstolen använda förenklad delgivning vid utskick av handlingar i målet, under förutsättning att mottagaren där eller i någon tidigare instans har fått information om sådan delgivning.

Mer information

För information om rättegången i Högsta domstolen, se www.hogstodomstolen.se